

THE SPLIT MIND

XVI. BROJ

Glavna i odgovorna urednica: Gianna Brahović

Uredništvo: Ivana Bošnjak, Branka Granić

Savjetnici: dr. sc. Simon Ryle, dr. sc. Melanija Marušić

Lektura i korektura: Ivana Šeput, Ivana Bošnjak, Gianna Brahović

Naslovnica: Tomislav Šilipetar

Kontakt: Filozofski fakultet u Splitu; ured Odjela za anglistiku,
Poljička cesta 35, 21000 Split

E-mail adresa uredništva: thesplitmind1@gmail.com

Web stranice: <https://www.facebook.com/split.mind.3>

Nakladnik: Filozofski fakultet u Splitu

Tiskara: Dalmacija papir

Naklada: 300 primjeraka

ISSN: 1845-6588

THE SPLIT MIND

Časopis za književnost i kulturu studenata Filozofskog
fakulteta u Splitu

Split, 2018.

SADRŽAJ

Riječ urednice.....	7
---------------------	---

POEZIJA

Marijana Mary Mrvoš.....	11
Ivan Luketić.....	12
Edin Šarić.....	16
Stipe Balajić.....	18
Dario Livaja.....	19
Antonela Bokan.....	20
Martina Peunić.....	22
Igor Petrić.....	23
Ivan Španjić.....	24
Stjepan Crnić.....	25
Jasminka Mesarić.....	27
Vanda Franičević.....	28
Ivan Hozjan.....	29
Miro Matijaš.....	30
Denis Ćosić.....	31
Nera Meliš.....	33
Ana Savković.....	34
Nada Vučićić.....	36
Melita Ušljebrka.....	38
Vladimir Tomaš.....	39
Mira Petrović.....	43
Tatjana Gulin.....	46
Filip Škifić.....	47
Luka Tripalo.....	50
Boris Mirko.....	51
Robert Aralica.....	53
Josip Barun.....	57
Luca Ninčević.....	59

REZULTATI NATJEČAJA ZA NAJBOLJU NEOBJAVLJENU
PJESMU GRADSKJE KNJIŹNICE SOLIN 2017. GODINE

Katarina Jedvaj.....	63
----------------------	----

PROZA

Igor Petrić.....	67
Ivanka Cvitan.....	70
Karmen Delač-Petković.....	73
Matija Panić.....	78
Zoran Brajević.....	81

POBJEDNIČKA KRATKA PRIČA, TIPKATON 2018.
GODINE

Ivan Galić.....	95
-----------------	----

PRIJEVODI

Branka Granić.....	104
Ivana Bošnjak.....	117

VIZUALNA UMJETNOST

Ivan Galić.....	125
Marina Krištofić.....	127
Nicol Načinović.....	131
Marija Kondres.....	133
Tomislav Šlipetar.....	135
Sunčana Brkulj.....	137
Višnja Laginja.....	139

RIJEČ UREDNICE

Dragi ljubitelji književnosti, pred vama se nalazi ovogodišnji, 16. broj časopisa The Split Mind. Iako je na njemu sudjelovalo najmanje uredništvo dosada, mi duboko vjerujemo kako smo uspjele prenijeti srž onoga što The Split Mind jest, te da smo ga obogatile u svim segmentima.

Uz standardne rubrike, ove smo godine odlučile uvesti i rubriku „Vizualna umjetnost“ u kojoj možete vidjeti radove mladih i talentiranih umjetnika koji traže svoje mjesto pod suncem hrvatske kulturne sadašnjosti. Osim likovnih radova, ovaj broj vrvi i književnim radovima koje su nam poslali brojni autori i autorice iz cijele Hrvatske.

Zahvalnost prvenstveno dugujemo Sveučilištu u Splitu koje je prepoznalo časopis kao hvalevrijedan projekt koji je važno podržavati. Posebne zahvale i dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu izv. prof. dr. sc. Gloriji Vickov, kao i Studentskom zboru Sveučilišta u Splitu koji nam je uvijek spreman pomoći i dati savjet. Zahvaljujemo i profesorima doc. dr. sc. Brianu Willemsu, doc. dr. sc. Simonu Ryleu i doc. dr. sc. Melaniji Marušić koji su dugi niz godina oslonac časopisu, kao i ostalim suradnicima: Ivani Šeput, Ivanu Boškoviću Jimiju i Jakovu Bajiću na svim savjetima koji su nam uvijek dobro došli. Najveće hvala dragim kolegicama u uredništvu, Ivani Bošnjak i Branki Granić, na neumornoj potpori i neiscrpnim idejama.

Nadamo se da ćete vi, naši čitatelji onoliko uživati u časopisu koliko smo mi uživale pripremajući ga.

Gianna Brahović

POEZIJA / POETRY

KAD BI DANAS BILA SRIJEDA

Marijana Mary Mrvoš

Kad bi danas bila srijeda
spašavao bi bumbara uhvaćena šapom u igri
od lišća činio mu pokrov
ja bih s orlovim perom iz šešira poravnavala krila
pred snenim djevojčicama
zapetim u zlatan dvorac gdje odbrojavaju se dani
kad bi danas bila srijeda
mazao bi biljnim pomadama
tragove raspuklina na drveću
melem bi utrjavao u mjesta zimom išibana
ja bih postavljala putokaze od riječi
skupljenih stoljećima od potomaka
pred snenim djevojčicama razapela bi zmajeva krila
i jednu po jednu pozvala da se smjesti ispod krljušti
kad bi danas bila srijeda
sjedio bi u fotelji s lulom u ruci (nezapaljenom, nenapunjenom jer
ne pušiš)
poklonom od djeda matematičara što zbrajao je zvijezde
i nadjevao im imena po ženama koje dobro zna
ja bih čistila orlova pera sa šešira što bi trajalo satima

tkala bih pjesmicu na neznanom jeziku
za snene djevojčice u zlatnim kavezima
zavedene mišlju da postoji jedan kraj

HOĆEŠ LI JOŠ UVIJEK BITI OVDJE

Ivan Luketić

Hoćeš li još uvijek biti ovdje
kad se istrošim,
zaronim u mrak
i potonem?

Kad zaboravim sanjati,
stvarati i voljeti
kao nekad?

Hoćeš li još uvijek biti ovdje
kada tipke klavira zašute,
a vrijeme nam okrene leđa,
i odluta?

Kad zalupim vratima,
i vratim se bez sjaja,
razumijevanja i zanosa.
I urlam na oboje,
jer ne znam bolje.

Hoćeš li još uvijek biti ovdje
kad ti otkrijem
tisuću beskonačnih trenutaka
skrivenih u kutku srca što ne prestaje?

Srca okruženog tuđim koracima
i olujama koje traže, kopaju,
uništavaju sve pred sobom.

Hoćeš li još uvijek biti ovdje
kad mi se misli
izgube među ljudima
koji ne budu plesali poput nas?

Ljudima koje nismo znali voljeti,
koje smo pustili,
koje smo pokušali zaboraviti,
koji su na nas zaboravili.

Hoćeš li još uvijek biti ovdje,
kad mi osmijeh
ne bude toliko
čvrsto držao nebo
kao nekad,
dok je bio okružen ljepotom?

Kad zavolim samoću
i svijet koji ona nosi,
prešućene riječi
i tišinu.

Hoćeš li još uvijek biti ovdje,
na samom kraju
i čekati me
da ponovo zasjamo
sretni?

U NEPOVRAT

Ivan Luketić

I na kraju,
Probudiš se jednog jutra
Sama,
Izgužvanih, starih ruku,
Kose sijede,
Ispod kojih
svijet sve
više bježi u nepovrat,
Svijet koji više
nije onakav kakav
je jednom bio,
iz onih očiju
punih sjaja,
i nade za boljim sutra,
svijet u kojem
su se serenade
pjevale pod prozorima,
I ljubile ruke po kalama...
I tako se trudiš
da sve promijeniš,
čitavom snagom svog srca
koje nosiš pred očima,
da vratiš sve to vrijeme,
Sve neiskorištene sate,
Sva lica
koja postaju siluete.
Ali uzalud,
previše je godina

u mislima,
I one već žude
za snom..
Više ni ne znaš što želiš,
Ni što si nekoć htjela,
Dok je svijet bio
ljepše mjesto.
Samo znaš da bi
Mogla cijelu vječnost
Proživjeti u uspomenama
I ne bi ni znala
da sanjaš budna...

NA IZVORU

Edin Šarić

Poezijo,
ti stara izdajico,
sjećanjima pokrij noć!
Poezijo,
ti vječna pratiljo,
znao sam ona će doć`!

Poezijo,
pričaj riječi snažnom,
opiši sjajne zvijezde.
Poezijo,
pjevaj o događaju važnom,
da strasti ne izblijede!

Poezijo,
potok žubori,

tijela se spojiše.
Poezijo,
srce treperi,
čula nam se napojiše!
Poezijo,
popismo čašu vječnosti,
na izvoru pitkom.
Poezijo,
čuvaj naše nježnosti,
učini tu noć vječnom!

Poezijo,
daj mi snage,
da opišem osjećaje.
Poezijo,
ostaše uspomene drage,
ne volim tužne ispraćaje!

Poezijo,
miluj srce njeno jače.
Poezijo,
ne daj da njeno oko zaplače!

MORA I RIJEKE

Stipe Balajić

Tlo bedema pod kojim šetam
Čini da ni za samog sebe ne znam
Nestajem dajući drugima
Sve svoje čežnje i slutnje
Dajem čežnje i slutnje
Onima čiji život ima samo prolazne smetnje
Onima što me drže kao dijete
Koje su okupala i mora i rijeke
Plešem s bedemom koji u vodu pada
Ondje mi se otvaraju milost i snena nada
U raj me vode sveci odjeveni u haljetke
Put smirenog mora i nabujale rijeke
Rijeke žive, u meni se bude
Tjeraju što je more skupilo - hude ljude
I ja se pretvaram u kap rijeke koja zove
Put neba - duše nove
A Tebi, koji si me pozvao, dajem sve svoje
Neka moji snovi nekom na kopnu učine dobro
Da taj netko osjeti od života ono bolje
I da nikad ne bude, kao ja, žedan životne volje.

ZAPISI NEKOG DRUGOG

Dario Livaja

grane tamarisa.
na vedrom nebu nema oblaka,
samo narančine lađe klize
azurnom zavjesom...

...ovo nisam ja.

u sobi bez prozora
nosim iluziju njenog osmijeha;
s mrakom postaje sve teže
nositi krinku klauna...

...ovo nisam ja.

S KIM, ČIM?

Antonela Bokan

Tko što?
Možda ljubav?

„Bez koga, bez čega?“
„Bez ljubavi prijatelju.“
„Bez ljubavi kažeš?“
„Tvrdim. Kažem.“
„Lijepo. Sad dopusti da ja tebi kažem nešto, obećavam neću da lažem vješto.“

Bez ljubavi ni zima nije hladna,
ni vjetrovi olujni nisu
Ni snijeg se bez nje ne bijeli.
Ni proljeća bez ljubavi nisu zelena
Ni ljetni dani nisu vrela.
Jesen bez ljubavi samo je bunar,
jama puna kišne tuge.

„Upamti.“

Aritmija srca uredan je nalaz zvjezdanog medicinskog centra
Godine bez ljubavi samo su dani
More se bez ljubavi ne slani
Sunce, ono toplo sunce, bez ljubavi tek je nebesko tijelo
Nijedno srce bez ljubavi nije cijelo.

Pa te pitam

„Reci mi o kome, o čemu ćeš pisati?“

„O ljubavi, družbe.“

„Pisati, dobro, a živjeti, s kim, čim?“

„Vjeruj mi na riječ, osim s ljubavlju, ni sa čim.“

SIROČAD (NI)SMO

Martina Peunić

Kamo idu ljudi s olovkama,
kistovima i notama u rukama?
Tko sluša
usne koje mole?
Tko sluša one
koji se samo Apsolutnoga boje?
Odavno je svijet gluhonijem,
a oči gledaju što žele gledati.
Tko još gleda
u tuđem oku suzu?
Tko još brine
za neprospavane noći?
Ljudi su bezbrižni
kada je patnja drugoga jasna.
Žive se dani kao da su zadnji,
rasipa se i truje sve.
Nemam glasa da bih vikala,
nemam mača da bih
piriku današnjice sjekla,

imam sigurnost u Umjetniku
koji ne napušta svoje djelo.

IMAJU LI OČI, TVOJE RUKE

Igor Petrić

Vjeruješ li dovoljno
vjeruješ li uopće
u sve te priče koje,
servirane hladne,
dolaze do tvog stola?
Starog, rasklimanog stola
na kojem mrvice prošlih života
bulje izmišljenim očima
u tvoj lik, smežuran i nevjerojatno tih.
Vjeruješ li u Boga kako su te učili,
u sudbinu ili proroke iz Babilona.
Vjeruješ li u sebe?
O čovječe,
ponekad tako si jadan
tako si malen i ranjiv bez oklopa.
Kupi si jedan,
možda ti zatreba u ovom svijetu
koji poprima nevjerojatan oblik,
koji jedva diše pod pritiskom
i samo što se ne raspadne.
Vjeruješ li u bajke
i sve crtane likove,
superjunake i njihove pratilje.
O čovječe,
budi muško, budi žensko,
dijete i njegova sjena,
budi sve od jednom,
otvori oči
i probudi se.

KAD BIH MOGAO

Ivan Španjić

Kad bih mogao napisati pjesmu
s najboljim mislima,
ostavio bih ljubav jednom riječju
i ta riječ bila bi istina.
Zapisao bih ju na komad papira
i nosio sa sobom,
da svima kažem tajne svemira
i da bude dobro.
Bile bi to zaista prekrasne misli.
Morali bi ih čuti.
Nakon njih više ne bi bili isti.
Omekšao bi svijet kruti.
Dao bih odgovore svim pitanjima,
lijek svakoj patnji;
dao bih cilj svim besciljnima,
nadu svim jadnima.
O, kad bih barem mogao
razveseliti tuge!
Jednim stihom snage smogao
mijenjati sudbe.
Rata ne bi bilo, drukčije bi se snilo.
Svaka duša bi pjevala.
E, kad bih mogao orila bi se svijetom
pjesma nad pjesmama.

TOČKA

Stjepan Crnić

Što da vas mučim tom pričom
s okusom komike i tuge...?
Bilo je mnogo toga.
Vodio sam je stazama
obasjanim mjesečinom,
brao joj cvijeće,
pričao o gazdarici i fakultetu,
ptici koja gradi gnijezdo
iznad mog prozora,
o cimeru koji voli špagete,
o tome kako je tužna jesen nad gradom,
zašto nema lišća zimi
i svašta, baš svašta sam još pričao,
a sada je svemu došao kraj.
Želio sam na rastanku reći nešto za utjehu,
više zbog sebe negoli nje,
al' rekoh joj samo:
Sjeti me se ponekad
i svrati kad budeš sama.
Kimnula je glavom
kao da će već sutra doći,
a ja sam znao
da je nikada više neću vidjeti,
jer danas smo stavili točku
na kraju naše posljednje riječi.

LJUBAV NA PRVI POGLED

Stjepan Crnić

U njenim sam očima
vidio rascvjetana polja,
radost proljeća i plavetnilo neba,
vidio sam osmijeh djeteta u zagrljaju majke...
Trnci su mi prošli tijelom.
Toplina. Obrazi su zarumenjeli.
Ostao sam bez daha.
Na trenutak sam stao.
Susret je bio kratak...
Otišla je ulicom dalje,
a ja sam zaustavio vrijeme,
gledajući rascvjetana polja
i plavetnilo njenih očiju.
Hodao sam naokolo,
ćuteći mirise proljeća
i uživajući u trncima,
zarobljen u plavim dubinama
njenog pogleda.
Lebdio sam,
nošen toplim povjetarcem,

izgubljen u ružičastim prostranstvima
i duginim bojama Sedmoga neba...
Nije li to ljubav?

SAMO ME PUSTI

Jasminka Mesarić

Samo me pusti da odlutam u svoj mali svijet
tamo gdje se još širi miris sa procvalih trešnjinih grana,
gdje sunce uljepšava svaki novi početak dana,
gdje smijeh je glasniji od plača,
gdje se dobro dobrim vraća.
Pusti me da sanjam, da plovim nebom bez krila
da sam barem ptica, kako bih sretna bila.
U krilima mojim vjetar bi sakrio sve svoje tuge,
mogla bih preletjeti do sunca i ispod duge.
Samo me pusti na tren da odmorim dušu
uz zvuke morskih vala
i prisjetim se gdje je davno
moja knjiga pričat stala
o djevojčici koja već odavno
nije mala.

II

Vanda Franičević

Svatko jest Umjetnik
po ekspresiji
(i romantizmu)
jest i nije.
Svatko je umjetnik
za 1 g
Umjetnik Pravi
za 99 g
(g kao gram)
porod je 100 g
zajedno s prvim plaćem.

JUKKA TOLONEN

Ivan Hozjan

Što te natjeralo da prvi put
Ušmrčeš fantaziju i počneš ju viđati u zbilji
Jesi li već žalio zbog nečega
Ili nekoga tko ti nije bio dovoljno blizu
Da zabiješ nož u njega
I počneš moliti za oprost
Kroz sito brutalnog triježnjenja
Jesi li dijelio breme
Nedijagnosticirane dijagnoze etera
S pokojnim Pekkom prije nego što je odlučio
Da ti više nikad neće
Svirati saksofon ni flautu na albumu
Ili nisi shvaćao kako daleko ide tvoj nemir
Dok nisi počeo u križu
Tražiti povratak svog mira
I mira svih ljudi i mačaka
Kojima si ga putem vjerojatno oduzeo
Tjeraju li te trenutno spoznaje da
Bez pozornosti brojiš minute do
Prestanka okretanja tvoje ploče
I letargično iščekuješ putovanje
Na egzotičnije mjesto od Paramariba
Ili i dalje uživljeno pratiš svaki takt
I očekuješ da još pokoji ekstatični solo
Odnekud iznjedri i umanji
Fatalnost prethodnih fijaska

ŠTETA ZA TRAGEDIJU

Miro Matijaš

Tragedija je bila odraz poštenja ljudskog.
Znalo se tko je kriv za nesreću, a tko je zaslužan za sreću.
Bilo je jednostavnije iskren biti, jesi ili nisi.
Danas, ne zna se, tko je kriv, a tko nevin.
Ne zna se tko je pravedan, a tko nepravedan.
Nema krajnosti, sve se relativizira i sve je skoro pa isto.
Moral iz krajnosti, dobri i loši, jedan i drugi centru krenuli.
Na centru se moral i nemoral skoro dodirnuli, ali ne još.
Teže se izjednačiti, da ljudi ne znaju tko je tko.
Dobar i loš, ljubav i mržnja, svi će isti biti.
Počelo je sakrivanje istine, sakrivanje čovjeka i sakrivanje osjećaja iskrenih.
Ako osjećaji budu sakriveni, lako će se i čovjek sakriti.
Nestat će, dolazi novo doba.
Digitalno, bez osjećaja ljudskih, samo oni programirani.

CAR TRAJAN KOZJIH UŠIJU ŽELI ČUTI ISTINU

Denis Ćosić

tebe su sahranili živoga
 u tišine u tresetišta
 gledam našu djecu moju djecu i ne vide me
 plačeš danju plačeš i pališ si dlake nadlaktice
 tebe bole usne svi izrečeni prijekori prva laž
 i zadnja boja našeg rastanka raspuknuće
 košulje dugmad otpala puniš šake
 sinusima ispunjenih krvlju u grlu infekcija
 bože tako lijepe oči vidjele su svrhu življenja
 tremor uzvici oh ah ne i bježanje
 niz naboranu tkaninu po stepenicama kucanje
 vrata moja susjedova ključ u vazi ne ispod
 tepiha ti kucaš i više ne otvaram jer
 grizem svoje prste da suspregnem krik

— — —

dosta bolesti koja nas probavlja bježanja u
 same sebe u gradove čudnih imena
 čiste pahulje jestive na jezicima duha svetoga
 dahovi pare otrovne ispadanje zuba
 tako su me proboli lomovi sva ta šumska
 atmosfera etanola divljač krv iz pregrizhenog grkljana
 zasadilo me bilje u neplodnu zemlju u
 invalidska kolica tvog svemira i sve što moje
 oči vidjele su pored tvojih bila je najgora muka
 očaj izgubljeni identitet nepoznavanje sebe drugoga
 ranjavanje kasapljenje rezanje crvene točke nakupina
 pomoć treba nam moja tvoja nečija pri

spremanju sobe depresija gledam kroz otvoren
prozor mrave skočio bih u njihova ramena
prolazno je kažeš doći će jutarnja svježina
u naš krevet opet manjeg intenziteta ali vedrija
sjena naših kuća pod nama skrivena grliš
vrata školjku obznani mi svoje ime probaj
pokucati ponovno
ne otvaram

IZMORILE SU ME OVE REVOLUCIJE

Nera Meliš

Izmorile su me ove revolucije
kako naći konstantu
koja nije promjena
Mir je san
ili kako naći miran san
Izmorile su me ove revolucije
hoću tišinu u svojoj noći
i plave valove da budu tepih pod mojim
prozorom
Izmorile su me ove revolucije
Krvavo je gušiti ustanke u sebi
zato i ne nosim bijelo
išcitale bi se sve one bitke koje vodim
sama sa sobom
Izmorile su me ove revolucije
promjene su opasne
nikad ne znaš što će sljedeće pasti
Granata ili ja
sljedeća stepenica nosi strah
Izmorile su me ove revolucije
množe se, a ne nose mi ništa dobro
Ni svježje jutro, ni mirnu noć, ni more na
moj prag
ni mene na prag mora
Kako naći konstantu koja nije promjena

KAVEZ

Ana Savković

ležim u zemlji i gledam u nebo
dok me bol pritišće prema dnu
zatvaram oči i puštam je da ode
postaje ptica i leti praznim nebom
dok ponovno učim kako disati
ona se vraća i postaje sve veća
zatvaram je u kavez od kostiju
zatvara me u kavez od kože
dajem joj novu priču i novo ime
ali ona je već pustila korijenje u tami
odustajem i gasim svjetla na nebu i
razmišljam kako su naši životi tek
posuđene zrake svjetlosti koje
vraćamo nebu iskrivljene i slomljene

BESMRTNI POKROV

Ana Savković

to su zvukovi neminovnosti
marš kostiju kroz vječnost
negdje u daljini čuju se sirene
kolonija mrava ne skreće s puta
zemlja guta ostatke i ne propitkuje

hodam kroz struju tijela dok se fragmenti
razgovora lome i gube u zraku oko mene
svemir visi na kalendaru i odbrojava kraj
negdje daleko čujem otkucaje tvoga srca

drveće nastavlja rasti u tišini
misli se kovitlaju i gube u magli
iznad besmrtni pokrov promatra
kako se sve ponavlja dok jednog dana
bez ikakvog upozorenja samo ne prestane

KAD PJESNICI LJUBE NOĆ JE SPAS

Nada Vučićić

Noćas ću piti skupa s tobom
za sve tugom označene dane
za rane duboke što peku
da bol oslabi, da vrijeme stane
ljubit ću s tobom sve koji nas nisu
vojnike vatrene što strah drobe
pale junake dragana nesretnih
ljubit ću uspomene i nas dvoje
noćas ću piti skupa s tobom
jer samo tako san se gubi
u pijanstvu se čini srce mrtvo,
a mrtvo ne može da ljubi.
sahranit ću nas noćas među trave
cvijeće će s proljećem rasti
dva mrtva srca kao ptica jedna
pjevat će i čekati kad noć će pasti
Noćas ću piti skupa s tobom
za život što sne ukrade
ostavi prazne ruke i srce bez nade.

POSRNULA

Nada Vučićić

Danas sam se pitala
šta mi bi da sam posrnula
hodajući uspravno
braneći se od prašine
koju vjetar baca u oči
Ne vidjeti jasno život
čista je glupost, govorila je
majka vukući me za kosu,
pa sam je podrezivala
pazeći na vjetar...

pazeći na ljude
da ne padnem u život
koji bi posijedio majku
kada je moja kosa kratka
a život ubrzao korake...

Danas sam se pitala
šta mi bi da sam posrnula
hodajući uspravno
vidjevši jasno život

kako me, umjesto majke,
vuče za kosu...

PUTOVATI

Melita Ušljebrka

Družiti se
A od ljudi se kriti
Živjeti
A mrtav biti.
Ljubiti
A srce ne predati
Osjećati
A ne postojati.
Pričati
A ni riječ ne izgovoriti
Padati
A ne učiti se boriti.
Plakati
A suzu ne pustiti
Voljeti
A volim te ne izustiti.
Sanjati
A ne spavati
Uzimati
A ne davati.
Putovati
A na mjestu ostati
Gomilati
a prosjak postati.

STUPOVI

Vladimir Tomaš

kada baka izgubi boju
djed ubije jutro
pa se iscijedi voda
iz naših podruma
domova
djed i baka
se rastope
kondenziraju
ja im hvatam prah
u polumraku
dok zvona
lupaju tišinu
mi starimo zajedno
bježimo
odrastamo
njihove su kosti masne
nepravilne
ja sam kost njihovih kostiju
tračnica kojom prolazi vlak

i njihove godine
i moja smrtnost
njihova

SASTAVLJANJE

Vladimir Tomaš

poplava nas je izbacila
mi smo bezglavi
srčani, koščati
ne podnosimo vrijeme
vrijeme nas žvače
mi smo vrtlog umova
masa mesa
meso
tragični junaci
mene je rodila majka
seljanka
mene su rodili ljudi
oblikovali oblaci
ja letim
padam
skupljam slike
gutam riječi
ja šutim
ponekad viknem
pa majka
sakuplja raspali dom
a baka zatvara prozore
jer se boji buke
susjeda
ja se ponovo rodim
ja se rađam
a znam da ću umrijeti

MORNARI

Vladimir Tomaš

more kao truplo vremena
zida grobnice
kopa, ruje
ja ispraćam mjesečinu
u zori
u polumraku plavetnila
mračim mrtve mornare
mašem maramom
mornari gutaju dubinu
nestaju
ustaju
u pijesku nabacanom
u nasipu
rađaju sinove
ja sam isto
sin
i ne volim more
jer je teško
a ja sam isto
ne volim ništa slično sebi
ne volim odbačenu dojenčad
koju je more
povratilo
vratilo
majkama
čije crvene ruke
rastvaraju ribe

i hrane
galebove
svoje muževe
i njihove kljunove
želuce

Mira Petrović

po gradskim zidovima prosuta mudrost mozgovih veličina lješnjaka
uz poneku ljubavnu poruku čiji sažeti jad
ne ostavlja previše prostora gramatičkim pogreškama.
vi ste, djeco, nepismeni: pa se pitam
gdje su te majke koje su jednom vjerovala da je obrazovanje spas
čovječanstva
i čistile su tuđe kuće i ubijale svoja leđa, na poslu i doma
(kad im je feminizam donio borbu na dodatnim frontovima)
i kuhale su po noći boreći se s demonima i duhovima po vlažno
pljesnivim zidovima
da zarade novac kojim će se djeca školovati, otići i biti svoji ljudi
negdje daleko
ne samo u idealiziranom Zagrebu, već stvarno daleko
odakle će čekati čestitke svaki Božić svaki
rođendan
onda kad posjeti postanu ograničeni
kao cijena veća od one koju sebi bezbroj puta nisu mogle priuštiti;
ne znam tko djecu pušta u kasnonoćne pohode ni
gdje su svi ti očevi
ceste pune razbijenih boca koje su oslobodile duhove potisnute
oholosti

i razularenih tinejdžera bez ikakvog moralnog kompasa da ih vodi,
osim
broja lajkova na nekoj mržnjom natopljenoj stranici. pune
automobila sa
staklima zamagljenim dahom neke pijane srednjoškolke
koja je obula potpetice u kojima će se svejedno potući, dok će masa
majmunski navijati

a tridesetogodišnji konobar oko kojeg će se svađati osjećat će se
počašćenim.
naš asfalt je sivilo neba pa Loti kažem: zamisli da je more i stakla tu
nema ljubavi
da je pijesak, pod tim osjetljivim šapama koje ne misle o ranama ne,
one
žele trčati bez da se mogu raskrvariti
samo ljudi traže nasilje da bi se zabavili.
ne znam koliko znamo živjeti
samo pas
me tome uči.
civilizacija je naborana ljuštura izumrlag dinosaura, čija sudbina
očekuje ne
prilagođenog čovjeka bez snage za I did it my way
u vrtoglavici napretka svih oblika komunikacije osim
jedan na jedan; izbezumi kao šokantna vijest iz tiska
ono kad ti kažem – moramo razgovarati,
u tom slučaju
kao da vrijede zakoni iz staroga vijeka a
dijalog je sasvim krivi putokaz
kao da
tvoje tijelo ne bi moglo postati zakon čiji je
smisao srušiti sve kardinalne postavke njegovog šturog opusa.
ja nisam samo pretpostavka

koliko god u nju bio siguran, ne možeš znati.
javi se ako poželiš
stajati na vrhu zgrade i vježbati skok u vis
jer ispod vidimo strunjače koje će nas dočekati kao oblaci
kao tablete koje obložim paštetom kad mi psa nešto boli,
varam toliko dobro lažem da se ujutro preplašim tragova svih tih
rastrganih ličnosti

ja sam lopov, protuha, izdajica čudorednog ponašanja koju ćeš
svejedno zavoljeti.
izudarati ću te riječima da isprovociram nova otkrića i, obećajem
neću te ozlijediti.
javi se ako bi mi mogao povjerovati
da su to stvarno samo strunjače koje vidiš

PLAMEN

Tatjana Gulin

Najednom plamen –
onda kad planem
i bacam ti u lice
kapi vjetra –
i dišem zore svijeta.
I opet plamen –
kad planem
i bacam ti spavaćicu bijelu
u krilo.
I mislim. Snivam.
A baš mi se s tobom
danas snilo.
I tijelo se razlilo.
Poput plime rasplinulo.
Uzdisajima kriknulo.
Znam. Osjećam. Uživam. Hodam.
Kroz tebe plivam.
Život opjevam.
Idem. Stanem.
U meni plamen.
Onda kad poput voštanice planem.
Svjetlećim bljeskom.
Tad nisam kamen.
Tvoj sam nesputani
slobodni proljetni
znamen.

SLIKAR

Filip Škičić

Skvrčeni prsti prljavi od nemara
Razmazuju boju na paleti.
Cijelu noć ne izusti ni riječi
Iako u njemu krik postaje sve veći
Njegova bol je baš ono za čim čezne
Da napokon dočara njen užareni ton
Koji ide kroz dubine morskoj pjeni
Jer patnja je tijelu kao sunce sjeni
Oko njega zgužvani papiri
Hrpa cigareta
Potrgani kistovi
I mršava silueta
Blijedo lice
A toliko boja na platnu
U njegovoj duši tinja nepoznat odraz
I želi na papir da mu pljune u obraz
Jer će svu tu bol i teško progutane muke
Za komad kruha nekom sutra dati u ruke

RITAM MALOG SRCA

Filip Škifić

“To nam teče od davnina u veni”
Rekla je stara dok se vrpjila u sjeni
I tad zatitraju maloj davno obješene oči
Ritam malog srca kojeg čuje u samoći
Svoje kratko putovanje
Drži nešto strano u sebi
Otkucaji njena srca
Izazivaju nemir
I nikako da zaspe
Njena majka uvijek brine
I strepi da ne prospe
Gorke suze iz tišine
A malenoj je teško
Kad gleda majku još i teže
U oku nada gasne
Jer ju srce opet steže
Nikako da uhvati
Taj ritam koji traži
Pa makar to i značilo
Da su prognoze bile laži
Uvijek kasni ili rani
Njen otkucaj iz dubine
Ali opire se nebu
Ne želi živjeti sudbine
Dok srce joj je pucalo
Od srčane kapi
Tad se sjeti svih otkucaja
Za kojima će vapiti

Jednom sav taj ritam
Bez vodilje i smisla
Postat će ritam svemira
Što u srcu blista
Kad bi barem sad još mogla
Na trenutak do svog doma
Zagrliti majku i reći gdje da traži
“Uvečer u molitvi na nebu ćeš me naći”

OČIŠTE

Luka Tripalo

Postoji li ijedan prozor
iza kojega ne titra odaja
od igala, postoji li u takvoj
odaji ijedno zvono
ovješeno bez namjene, postoji li
pod takvim zvonom ijedna
gomila jednosložnih riječi
iz koje ne strši bol?

ZOV

Boris Mirko

Prati korake Srca po zadnji put kroz vrt crnih jasena,
osluškuj kucanje u noći, sve jače i jače
Ni drozd ni vrana već Čuvar Tajne
Čuj ga kroz doline i okove,
snene brjegove i davno zarasle rane
Jednim okom gleda obzor a drugim slijep za Grijeh

Sjećaš li se jarkog sunca na ramenu?
ne više...

Minulo je svjetlo na putu tuge, punom prašine
I zato prati korake Srca po zadnji put kroz vrt crnih jasena,
i osluškuj muk visina

BJELINA

Boris Mirko

U mirnoći plavetnila gdje se misli stapaju s nadirućim valovima,
postajući bjelina bez kraja,
tu nalazim sebe
Čistog i neokaljanog, neobuzdanog
sa željama od tuge i bijesnih vriskova
Zov bjeline kopni iz dana u dan,
a ja se raspadam pri povratku istini,
izgubljen u plavetnilu
Misli su jedno dok se boje stapaju,
bjelina je plavetnilo,
i naglo sam oglušio

Gramzivost misli nudi spas,
a plavetnilo više ne zove
Surovi zov je nestao.

PRVI BOJ JURICE HRABRIĆA

Robert Aralica

Popodne je bilo, ta sjećam se i sad,
ležah na fotelji kad iznenada tad!
Spokoj mi moj prekinu kukac taj kleti,
ogavno stvorenje na nos što mi sleti!
Al' otjerah demona mašuć' rukama
„Mrijet ćeš“, rekoh mu, „u najgorim mukama!“
Uzeh krpu i sprej, na zvijer hrabro skočih,
nošen pravednošću otrovom ga smočih!
Demon tad posprejan zujeć' na pod pade,
smrt zlom dušmaninu moja krpa dade!

SMRT NEDJELJKA SENTIMENTALIĆA

Robert Aralica

Šuštanje vrabaca u proljetnjoj travi
Igranje mačića i radišni mravi
Okusi tržnice i pjesma ulica
ozbiljni svjetovi nepoznatih lica.

Bjelina oblaka i sunce nad gradom
Antički obrub nad prljavom fasadom
Miris auspuha i ornament vodova
hod ponedjeljka i gledanje podova.

Poljubac neba i ljepota blizine
Disanje jutra i vraćanje daljine
Naviranje misli i prelaki korak
otupjeli refleks i dan gorak.

i crveno svjetlo semafora.
i težak pad na asfalt.
i drobljenje kostiju
pod gumama.

ZNANSTVENIK U BIRTJI

Robert Aralica

Ušao je tiho,
glatko kao sjena.
Uredno obrijan,
kao kakva žena.

Dobrom sve večeri
uljudno pozdravi.
Konobar, začuđen,
isto mu odzdravi.

Možda je inspektor,
vidi mu kravatu!
Treba to služiti
ma odmah u startu.

Na čuđenje opće
gost naruči brljju.
Pa izvadi notes
da krene u švrlju.

Jer opit on vrši,
(opit se i hoće).
Ta grlo ga pecka
(svrbi od suhoće).

Čašica za čašom,
piše li ga piše.
Ispije još jednu,
dokad li će više?

Ura mu je trebala,
možda i manje.
Zapadne znanstvenik
u blaženo stanje.

Raskopčao dugmad,
razotkrio prsa.
Jest, danas je petak,
no htio bi mrsa.

Uhvati se suknji,
nabreklih tjelesa.
Nahvatao žena,
hoće mu se mesa.

I vrti se učo
i pjeva i skače.
I već mu napola
poispale hlače.

Uz čašu, za znanost,
prihvati se pjesme.
Poteknu stihovi
kao što iz česme:

„Primat sam ja majko,
nije me sramota!
Sad sam ti dvonožac,
bio sam zigota!“

LUTKA

Josip Barun

Mislio sam da sam skulptura, izliven od bronce
ili mjedi, dovršeno umjetničko djelo
Nisam znao da imam šavove, a sada
pucam po njima, sve iznutra hoće van
Sad vidim da sam lutka siromašnog djeteta,
sastavljen od raznih dijelova, svakakvih krpa
I svaki dan se kidam, svaki dan se krpam,
svaki dan nešto dodam, svaki dan nešto-
izgubim

UNCERTAINTY

Josip Barun

I am lost.
I would call myself another word,
But I don't know.
What do you think?
Nothing is certain.
I'm not certain.
I'm not sure.
What do you think?
Why do I ask what you think?
Why do I care?
Why can't I think?
...
I've made up my mind.
But what do you think?

MISTAKE

Luca Ninčević

Sometimes I wonder
whether I'm
just another one
of nature's mistakes;
born too late for this world,
too early
for the universe.
Being too tough
to actually feel
and too soft
to be touched.
Too distant from the present,
but so far away from the past.

CONSENT

Luca Ninčević

Swallowed screams
in the night
and the whisper
louder than sound:

no means no.

REZULTATI NATJEČAJA ZA NAJBOLJU
NEOBJAVLJENU PJESMU GRADSKE KNJIŽNICE
SOLIN 2017. GODINE

1. MJESTO

GDJE SE SAKRILA ČEŽNJA

Katarina Jedvaj

više se ne češljam nezvanim gostima
neznancima koji me kroz špijunku
gledaju prevelikim okom
moji su obrazi bijele boje
zidova u bolničkoj čekaonici
a tijelo ogoljeno od žudnji
ispod košulje, dotaknut ću se
drhtavim prstima
prepipat ću trbuh i vrat
da nađem mjesto gdje se sakrila sva čežnja
i naći ću ju, nešto kasnije i sasvim slučajno
duboko u bočici tinte
pa ću stajati s njom u rukama
svu noć
rascijepljena negdje iznutra
na mjestu u koje ne mogu uprijeti prstom
i napuklim glasom reći
evo, tu me boli

PROZA / PROSE

PRIJEDLOG BROJ DEVET

Igor Petrić

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Ne! Ne treba! Hvala.“, okrećući se nervozno jer nije vidjela izvoriste glasa, Barbara zakoluta očima i nastavi pretraživati prostor u kojem se, ni sama ne zna kako, našla.

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Molim?“ priupita Barbara, sad već vidno uznemirena.

„Rekla sam ne! Ne treba mi ničija pomoć. Ovo mogu i sama. Koji je vaš problem i gdje se uostalom nalazite?“

„Tko...?“

„Pa vi što postavljate stalno isto pitanje.“

„Pitanje?“

„Dobro, dobro, mislila sam na prijedlog. Nema potrebe za filozofiranjem jer mi sad nije ni do čega. Ne znam gdje se nalazim i zašto je sve tako crno i vlažno. Zato pazi što predlažeš jer bi se inače moglo svašta dogoditi.“

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Da, da... na to sam mislila, na taj vaš prijedlog. Baš taj prijedlog koji ste već ponovili nekoliko puta, sve više i više mi ide na živce.“

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Jeste li gluhi ili bolesni? Kažem NE! Veliko... najveće NE! Ne treba mi ničija pomoć. Je li jasno?“

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Dozvoli, dozvoli. Koji je vama vrag! Ohladite već jednom i pustite me na miru. Stvarno niste normalni. Maknite se i pustite me na miru!“

„Ali... ja nemam ništa s tim.“

„S čim?“ pita Barbara sad već poprilično izvan sebe, a kad je izvan sebe onda počne škrgutati zubima i nervozno se kretati sad naprijed,

sad nazad i mahnito mahati rukama.

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Aaaa...! Što je vama čovječe? Poludjet ću. Pustite meee... Ovo, ovo je bolesno i ne, ne, ja to ne mogu više. Gdje je izlaz? Gdje je?“
pitala se Barbara na granici bjesnila.

Pokušala je i vrištati i zvati u pomoć, ali glas jednostavno nije izlazio iz njenih usta.

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Bože... sad je stvarno dosta. Prijavit ću te, mislim, vas.“

„Kome?“

„Prijavit ću vas dežurnom ili što ja znam kome. Uglavnom, nekom ću vas prijaviti. Maknite se i pustite me na miru. Ponavljam. Makni seeee!“

„Dozvoli...“

„Ma što dozvoli, majmune???“ reče Barbara prekinuvši nepoznati glas.

„... da ti pomogne.“

„Pi... ti materina blesava. Tebi i pomaganju. Ti stvarno nisi normalan. Vidiš da sam na rubu, a kad ga prijedem, neće ti pomoći ni ovi debeli zidovi, ni zaštitno odijelo. Ništa ti neće pomoći. Zato pusti me na miru... imam dosta svojih problema.“

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Sad je dosta!“ reče Barbara i podigne ruke s poda. Ništa-ništa-niš...ta i napokon POGODAK... Ništa-ništa-ništa i još jedan ništa..., POGODAK, Ništa! POGODAK- POGODAK- POGODAK! Sva u zanosu Barbara je sjajila pobjedonosno, iako nije bila sto posto sigurna u te pogotke i te promašaje jer u prostoriji u kojoj se nalazila mrak je bio poprilično jasan. Crn da crnji ne može biti i vlažan, sluzav i sav kakav ne želi, kakvog se u stvari sad već pomalo i boji.

„Imaš li sad kakav prijedlog, pametnjakoviću?“

„Imam!“

„Molim...?“

„Dozvoli da ti pomogne.“

„Tko, kad i zašto bi meni trebao netko pomagati i tko to urla?“

„Dozvoli i vidjet ćeš. Opusti se.“

„Neka ti bude. Izvoli. Sad pomaži kad toliko navaljuješ.“, reče Barbara u nevjerici i sklopča se u fetusni položaj.

„Svjetlo! Vidim svjetlo tamo u daljini...“

„Šuti i opusti se...“

Nakon nekoliko minuta izvirila je glavica, potom ramena, trbuščić i noge. Doktor je prerezao pupkovinu i Barbara je zaplakala.

„Molim. Moool...im. Ništa ne razumijem! Zašto me svi tako gledaju? Što vam je ljudi i tko ste vi uostalom?“ Nitko ju nije razumio. Plač ne sadrži riječi kojima formiramo rečenice, ali nema veze. Stavili su je na majčina prsa i Barbara je utihnula. Uskoro se više ničega neće sjećati. Kad se probudi neće se sjećati ni prošlog života, ni svog imena. Ponovno se rodila kako bi nanovo umrla i tako u nedogled dok ne shvati smisao svog postojanja. Dok ne shvati što je to život i život nakon smrti i smrt u životu svakoga od nas, dok ne doživi prosvjetljenje i istinu. Svoju istinu, individualnu, a ne univerzalnu kako su je učili kroz život, kroz živote koje je živjela po njihovim pravilima. Kad shvati i doživi smisao, moći će napokon otići na neko bolje mjesto, u neku drugu stvarnost, drugu dimenziju.

PRAZNINA

Ivanka Cvitan

Nije imao bogzna što. Svoju djedovinu, nešto uštedevine, hrpicu crno-bijelih fotografija, dalekozor, pet-šest ručnih satova, brijaći aparat, šah, nešto knjiga, par kazeta sa snimljenim glasovima unuka. Unuci bi s vrata nestajali u njegovoj sobi kao u čarobnom tunelu, snimali sve što su naučili pjevati i recitirati toga tjedna. U potpunoj tajnosti.

Na jednoj fotografiji imao je dvadeset pet godina. Na drugoj je bio u pozi Marijana Bana na proslavi svog četrdesetog rođendana. Sestra je svirala harmoniku. Na trećoj je bila moja bosonoga ekipa ispred zgrade šezdeset i neke.

Kad je otišao, sve je ostalo uredno posloženo. Dalekozor, satovi, šah, brijaći aparat, knjige. Život u kartonskoj kutiji. Sve osim fotografija i kazeta. Pokušavam se sjetiti tko je bio na petoj, desetoj, osamnaestoj fotografiji. Pokušavala sam shvatiti zašto ih je uništio. Šestu, devetu, jedanaestu.

Govorili su da sam od četiri sestre najsličnija ocu. Imam njegovo ime, boju glasa, oblik nokta na palcu, stopala blago razmaknuta, čvrstu kosu; poput mene volio je ribu i prirodne zakonitosti, začine, more, zemlju; bio je samotnjak i veseljak, provokator i revolucionar; plašio se potresa, nije razumio rat, volio je tišinu. Nije znao – ne osjećati. Situacije su se nastanjivale u njemu, slagale jedna na drugu, ispunjavale ga. I zašto onda to uništavanje fotografija?

Sjetim se tog zadnjeg petka kad je prihvatio boravak u bolnici, pojeo ručak i našalio se sa mnom. Sjetim se i onog nijemog razgovora pogledima.

(Iz kuće sam otišla rano s uvjerenjem da su mi otac i majka dvoje dragih ljudi koji, nažalost, hodaju paralelno ne dodirujući se. Tada sam mislila da se bliskosti trebaju preklapati. Nisam znala da postoje i paralelne bliskosti, jedino udaljenost među njima mora biti tolika da se osjeti dodir. Otišla sam proživjeti nešto drugačije. Gledajući unatrag one bljeskove – da. Bljeskovita mi je bila drugačijost. Bliskost preklopljena.)

Tog petka dvoje dragih ljudi u dugom pogledu kazali su jedno drugome sve o čemu su godinama šutjeli ili pogrešnim riječima brbljali.

Nadoknadili su propušteno. Ili tek obnovili?

U nedjelju sam donijela kremu sretna stopala i namazala ocu noge kako bi što prije ustao. Htio je van iz bolnice, gurao je moju ruku, nije me puštao blizu. Ušao je u onaj svoj oklop kojeg sam naslijedila i udišući zavrtao vratom vlastitom životu.

Htio je otići. Samo je s majkom i dalje ukrštao misli. Paralele su se preklopile. Ujutro ga više nije bilo.

(Sve moje bliskosti sklone su trošenju. Bljesnem, pa se uvučem sebi u oklop. Moji pravci sa svijetom sastaju se u zamišljenim budućnostima. Predaleko paralelni, nedodirni.)

Nakon dugo vremena otvorila sam kremu. Trebao mi je miris kojim je prerezao osjetilo dodira, s kojim je otišao. Miris blizine. Uplitanje drugačijeg osjeta. Ništa. (Izgubljena sam za neke mirise. Osjetim paljevinu, mandarine, uvelo lišće, lavandu, kišu. Ne *sretna stopala*. Ni cimet, ni jasmin, ni mažuran, ni klinčiće, ni ribu. Toliko sam dugo hodala aromatičnim i fluidnim stazama da su mi zamrla osjetila. Ili sam možda trebala ostati bez osjetila mirisa da sačuvam ostala

osjetila? Da ih oživim. Cimet me s jasminom razodijevao u nepriličnim situacijama. Riba je budila zaspalu nezasitnost. Uvelo lišće utapalo me s kišom. Paljevina me odijelila od imaginarnog.)

Otac je često govorio da je dovoljno živio, da se umorio. Oprostio se od nas ranije – kad se prestao penjati na četvrti kat. Uništio je fotografije misleći, valjda, da se ne možeš sjećati dragih ljudi i dragih situacija, a da se ne prenapuniš osjećajima, a da te osjećaj nedostajanja ne boli. Mislio je valjda da nema sjećanja bez slika i da će manje boljeti ako se zaboravimo sjećati.

Htio nam je otupiti osjećaje, da nas sjećanje ne boli zbog nedostajanja. Sad shvaćam zašto je uništio slike, glasove. Nije se znao sjećati, a da ne osjećati.

(Ne, *sretna stopala* nisu moj otac. On mi i dalje miriše na luk, papar, igru, trešnju, vinograd, zemlju, staru kuću, blagost, osobenjaštvo, tišinu... Nisam u stanju stajati u stavu mirno sa stopalima blago razmaknutim i reći: bilo je lijepo sve što smo prošli, bogata sam za naše druženje. Znam, trebam skinuti s leđa onu sebe prošlu, koju svugdje nosim; treba mi dobra masaža leđa, plivanje i ciljane fizikalne vježbe, rekla je doktorica. Otkad ne puštam oslobođen osjećaj da ruje po mojim skrovitostima, otkad ne dozvoljavam da se ni radost ni tuga ne rasprskavaju u tisuće sitnih toplo-hladnih kamenčića čiji me dodiri bole i stalno iznova formiraju – mirna sam. ...prazna sam...)

ZAŠTO?

Karmen Delač-Petković

Opet je došla. Gledam je i mislim kad će tome kraj? Svaki zadnji četvrtak u mjesecu. Ili petak, kako već stigne. Dugo mi je trebalo da pohvatam taj redoslijed. Da me od groblja ne dijeli samo stari zid, ne bih ni ja znala kada mu ona dolazi. Sada, hvala Bogu, točno znamo. Ali ne znamo zašto. I tko mu je ona i kakve veze ima ona s njim. Cijelo se selo s time muči već dvadeset godina. Tko je ona i zašto tako uporno dolazi? To nam nikako nije jasno. Ispada da se još jedino ona brine za njegov grob. Već su mu i djeca prestala dolaziti. Jedna se kćer udala u Kanadu, druga je umrla, a sin kao sin... Od žene se davno rastavio, poslije se još jednom oženio, pa ni to nije išlo. Onda su druge dolazile i ostajale kratko, par godina ili par mjeseci, kako već koja. A bilo je tu svega, i pjevanja pod prozorom i gadnih svađa. Ali niti jedna od njih ne dolazi mu na grob, samo ova. Uvijek ponese lampaš pa ga zapali pod križem. Ako ima korova, počupa ili poreže škarama za živicu. Oplijevi malo i oko groba da bude uredno. Koji put ponese hamper i krpu, pa si natoči vode na pumpi kraj grobljanskih vrata i opere mramorni okvir oko groba što su ga još Jožini stari postavili. Valjda su se, jadni, nadali da će on jednom nadodati mramornu ploču pa, valjda, i spomenik, kao što je red. A on ništa. Kao da tamo ne leže njegovi starci i baba Marica koja ga je toliko voljela i, malenog, svuda vukla sa sobom. Za života se nije pobrinuo ni da im se imena napišu na grobu. Dobro, nije baš da je to jeftino, ali opet, može tko hoće.

Cvijeca na grobu nikad nije bilo. Niti je ona donosila niti itko drugi. Ali nije iščupala mladi bagrem poviše groba, nego ga je ogradila žičanom ogradicom i on je sad već narastao u poveliko stablo. Tako Joža svakog proljeća ima pun grob otpalog bagremova cvata. Lijepo je to za vidjeti. Možda je to namjerno napravila, možda je znala da je

Joža šumar i da voli stabla. A posebno je volio bagreme. „Ja sam ti ko bagrem”, govorio je preko čaše u birtiji, “svagdje rastem, al' svagda ukrivo.” Meni se Joža nije činio naheren, činio mi se sasvim zgodan i ljepušan, a i drugo sve što treba.

Jednom je dovela nekog šmrkavca pa su se parkirali pred sama grobljanska vrata. Onda su iz folksvagena izvukli karijolu i tri teške vreće pa ih na jedvite jade dogurali do groba. Gledala sam kako iz vreća sipaju na grob sitan bijeli pijesak i kako ga ona razgrće golom rukom. Kad se uspravila da izravna leđa susreli su nam se pogledi. „Zašto to?” izletjelo mi je. „Sita sam travuljine!” glatko mi je odbrusila. Bome, nisam više ništa pitala. Ni ja ni itko drugi iz sela. Ali smo dobro pazili što će dalje biti.

Nikako mi nije jasno što je Joža vidio u njoj. Visoka je, štrkljasta, možda nešto malo mlađa od mene, ali već pomalo pogrbljena, uvijek u nekoj pohabanoj odjeći. Joža je volio lijepe, skladne i oble žene. A i one su voljele njega. Voljele su ga i one druge, manje lijepe, i zavidale svima o koje se Joža očešao. A takvih je bilo mnogo. Mnogo i previše. A opet, nije tu bilo sreće. Bilo bi mu bolje da je našao jednu, ali poštenu, pa za cijeli život. Ali kad bolje razmislim, vidim da nije samo on tu kriv. Krive su bome i one – da su se malo potrudile, mogle su ga zadržati. A Joža je bio vrijedan truda. Da se mene pitalo... Samo, nije me se pitalo niti onda niti me se danas pita. Samo Julia iz gornjeg kraja provjerava ponekad je li ona dolazila pa onda brže-bolje ispriča Franki i Zori. Tako za tri dana cijelo selo zna što sam ja vidjela i jesam li s njom razgovarala. A meni to bude nekako drago, da oni mene pitaju. Kad već Joža nije, nego bi samo preko ramena dobacio: „Ružo, daj litru bijeloga i litru vode!” Uvijek sam mu donosila prvom i uvijek najbolje čaše i čistu pepeljaru. Nikad me nije pohvalio, a ni pokudio, kao da me i nema. Kao da sam zrak.

Dvaput na godinu ona se posebno potruđi oko groba i stavi veće lampaze – prije Svih Svetih i prije Jožina rođendana. Lani bi imao

okruglih sedamdeset pet. Već ga više od dvadeset nema, a mogao je do danas poživjeti. Koji ga je vrag nosio po led u birtiju? I da se barem negdje drugdje poskliznuo, a ne pred vatrogasnim domom. Da lupi glavom baš u hidrant, to mi ni danas nije jasno. Nije, siromah, imao sreće.

„Hladno je.”, kažem ja. Ili: „Vrućina danas.” Ona šuti i samo sliježe ramenima. Počisti svoje, upali fenjerić, prekriži se i kratko izmoli nešto nad grobom. A onda se okrene na peti i, bez pozdrava, ubrza k vratima. Ja svaki put ostanem razmišljati zašto baš ona, što je jadnik vidio u njoj. Pored onoliko i onakvih žena, on spadne na ovu, usukanu i vječno, i ljeti i zimi, do grla zakopčanu. S druge strane, možda ga je ova voljela. Kao što su ga voljele Zora i Franka, a, bome, i neke druge, koje to sad neće priznati. Možda ga je ova voljela više i bolje nego sve druge zajedno – kad ga sve ove godine nije zaboravila, a sva je prilika i da neće. Pa mislim – možda su nešto imali zajedno, ma sigurno su imali, možda ju je u tajnosti vjenčao, samo kako to da ju nitko iz sela nikad nije vidio, možda su i dijete imali zajedno. Možda i više djece. Ma baš je imala sreće... Da mi je samo znati kako joj je to uspjelo? Čudna je čovjek biljka – netko se sav satire da nešto postigne, a nekome samo padne s neba, ne mora ni prstom mrdnuti, kao ova. Umjesto da nam sama sve lijepo kaže, ona samo dođe i obavi svoje. I vječno šuti. Ne znamo ni kako se zove. Nitko ne zna u selu. Pa onda kad razgovaramo o njoj kažemo: „ona Jožina.” I tako ju svi znaju kao Jožinu žensku. Ništa o njoj ne znamo, ali znamo da ju je Joža volio. A ona njega voli još i danas. Da nije tako, ne bi valjda tolike godine skrbila o njegovu grobu. I to dobro, dobro ona to radi. Jožin je grob uvijek uredan, a ne kao drugi. Malo je ljudi ostalo u selu, raselile se familije, vidi se po grobovima. Više je od polovice groblja zapušteno, ali Jožin je grob uvijek uredan. Svaka joj čast!

Prošli je četvrtak opet bila, a ja ju čekala. Malo je okasnila, došla je već pred mrak pa je brzo uredila grob. Loše se vidjelo pa sam

prekoračila zid tamo gdje je srušen – trebalo bi to popraviti da ovce ne ulaze – i došla blizu nje. Ne znam što mi je došlo da joj, kad je već posla prema vratima, kažem: „A vi ste njega baš voljeli? Jako ste ga voljeli, je l' da?” Ona stane kao ukopana: „A otkud tebi to?” „Pa, mislim, kad tako brinete o grobu...” „A to”, nasmija se ona kreštavim glasom, „nisam, nisam, nisam ja nikoga voljela.” „Pa zašto to onda radite, zašto redite grob?” „Ma ja to zbog para.” „Zbog paaaraaa?” upitam ja polako. „Jašta” doda ona veselo, „od para se živi!” i krene k vratima.

A tako, znači! Meni se smrači pred očima: „Pa neće ona tako o mom Joži, gadura jedna! Njoj su samo njegovi novci bili važni. Da ih je barem bilo, nego crkavica, vječno je na dug pio. A ova je, znači, sve to isisala iz njega. Zato i nije imao za čašu vina. I još se zmiya time hvali, pokazat ću ja njoj!” Osvrnem se oko sebe i ugledam odlomljenu granu na grobu stare Štefe, dograbim je i odvalim onu Jožinu svom snagom granom po glavi. Ona raširi oči i promuća: „Ama, zašto?” I strovali se na grob.

A ja lijepo odem preko zida doma i zadovoljno si mislim: „Eto, nije Joža ni tu imao sreće. Ali, pokazala sam ja njoj. Zapamtit će ona te svoje pare! Neće meni niko po Joži pljuvati!!!” I prvi put, nakon ne znam ni ja koliko godina, spavala sam mirno cijelu noć. A policija je odmah našla tko je nju opalio granom, ne znam ni sama kako to, kad me nitko nije vidio. Kako oni to uspiju? Možda su skinuli otiske s grane, ne znam može li se to, mislim skinuti otiske s kore, ima li takva tehnika danas? Ali eto, oni su uspjeli. Već drugi dan stvorili su se kod mene, utrpali me u maricu i ravno u susjedno selo u stanicu. Mislim, u postaju, rekli su mi da se to sada tako zove.

Tamo me neki mladac posjeo za stol pred sebe i počeo s pitanjima. A ja sve čekam kad će doći netko ozbiljan pa da mu ja sve lijepo ispričam. Kako da razgovaram s ovim šmrkavcem o takvim stvarima, neugodno mi je, brate... Ali nikog nisam dočekala, bio je samo ovaj. I on ti mene lijepo, jasno i glasno – valjda misli da sam

nagluha – pita:

„Gospođo Ružica, jeste li Vi udarili gospođu Senku granom po glavi na groblju?” „Koga je l' sam udarila?” „Gospođu Kseniju, zvanu Senka, spremačicu, jeste li ju udarili ili niste?” „Ma kakvu spremačicu?” A on kao papagaj: „Jeste li udarili spremačicu granom po glavi?” „Ma nije ona nikakva spremačica...” „Nego tko je ona?” „Ona je Jožina ženska, cijelo selo to zna...” „Kakva Jožina ženska?” „Mislim – Jožina žena ili udovica, ovaj, Josipa Zvonara, to svi znaju.” „Koji svi?” „Pa selo, cijelo selo zna.” „Otkud im to? Tko to kaže?” „Paaa... ja im rekla.” „Zašto ste im to rekli?” „Pa zato šta je istina.” „Otkad je to istina, zašto bi to bila istina?” „Pa to je jasno svima.” „Kome svima?” „Svima, i Bogu i ljudima, svima je jasno.” „I oni su to povjerovali?” „Šta imaju povjerovati?” „Pa tu vašu izmišljotinu.” „Nije to izmišljotina, to je istina, ja uvijek istinu govorim. Samo istinu, tako me mater naučila i župnik...” Mladac teško uzdahne i ponovi: „Gospođo Ružica, to je izmišljotina.” „A je li, a šta je onda istina, šta?” podbočim se ja. Ovaj opet uzdahne i nastavi: „Istina je da je pokojna Senka bila spremačica i da je jednom mjesečno čistila grobove i od toga je živjela. Pa je čistila i ovaj grob, a pokojnikova kćer iz Kanade za to ju je plaćala. Eto, to je istina!” „Ma ne može to biti!” „A eto, jest, tako je i nikako drugačije.”

Mene obli hladan znoj: „Ali, to niko ne zna, hoću reći, niko nije znao, niko. Morala nam je reći, morala je! Ni ja nisam znala!!!” zaplačem ja. „A zašto je selo to moralo znati? I zašto bi baš Vi to morali znati?” „Radi Jože”, grcam ja u suzama, “radi njega. Morala mi je reći, zašto nije, zašto nije?”

I ponovno mi se vrati u glavi slika one Jožine kako se ruši na njegov grob. I ponovim, glupo, kao i ona: „Ama zašto? Zašto?”

IZMEĐU TIŠINE

Matija Panić

Što je bilo prije bivanja, ne zna reći. Kad pažnju usmjeri na to, nailazi na neumoljiv par – mrak i tišinu. No nije mrak taj što ga muči, već tišina jer zna kako je čuti zvukove, a ne vidjeti, ali ne zna kako je vidjeti, a ne čuti. Ne čuti... čak i u snovima čuje, iako ne zna zašto. Odmah potom ukazuje mu se obris kojeg uzima za majku. Istini za volju, to bi mogao biti i njegov otac, sestra ili brat, ali nešto u njegovoj nutrini govori mu da je riječ o majci, iako ne zna zašto niti otkud mu taj koncept. Na taj se maglovit obris svodi sve njegovo znanje o njoj. Nestala je neobjašnjivo i iznenada dok još nije razvio samosvijest, prije nego što je mogao biti zahvalan za njeno postojanje. Samosvijest je u međuvremenu razvio (I to kakvu! Samosvijest za njega predstavlja datost istovjetnu datosti svijeta, pa ni ne zna koliko je drugačiji od svoje vrste u tom pogledu), ali prekasno. Majke više nema, a sjećanje zbunjuje i na njegovu stvarnost klemi novi sloj nejasnoće, kompleksnosti i apstrakcije.

Ponekad se tako ulovi kako raščlanjuje misli dok mu tijelo automatizmom u prostoru i vremenu neumorno plete mrežu; širi ju potom malo-pomalo i čeka da nešto dođe; vrijeme ostavlja tragove na mreži i on ih po navici popravlja. I čeka. Čeka i razmišlja kamo god ga um ponese, ponekad su to praktikalije, ponekad apstrakcije i univerzalije, sadržaj se mijenja u minuti i satu, a redovit je jedino njegov pogled unatrag i uzaludnost takva pothvata očitovana u neizbježnosti nijemog zida.

Možda je taj mrak, ta tišina, mjesto gdje je majka otišla? Odlaze li svi tamo kad othrane mlade? Groznim mu se čini da na takvo mjesto itko odlazi svojom voljom. Što ako smo prisiljeni? Srsi ga prođu od tih misli, ali dovoljno je bistar da si prizna da zapravo ne zna ništa o tome i da nema potrebe pretpostavljati takvo što. A opet, u naravi

mu je da traži obrasce i plete ih u sustave značenja. I nepotpuna teorija bolja je od ni od kakve teorije. Dok im se vraća i mrsi njihove niti, čeka, čeka da ulovi nešto, pa da može jesti i nahraniti tijelo koje će po nagonu pletiti i čekati, dok će on razmišljati i biti, i čekati, i jesti, i razmišljati.

Jednoga dana nađe se na mjestu s kojeg se jasno pružao pogled na začarani krug života u kojem se našao i učini mu se on nekako, pa isprazan, besmislen čak, a usudi se pomisliti, i sadistički. U taj se tren začu nesnosno tuljenje i u hipu ga snažan vjetar odvoji od drage mu mreže i obuzme ga osjećaj strave proizašao iz pomisli da je svojim mislima izazvao nepovratnu kataklizmu, procijep u samoj srži stvarnosti, i od tog se gordog, samomultipliciranog osjećaja jadan onesvijesti.

U otvorene oči nahrupi mrak, uši prelije zaglušujuća tišina. Evo ga, toliko je razmišljao o tome da se tamo i strpao. Nema sumnje, mrtav je. Sad bi sve dao da se može vratiti svojoj mreži i svijetu od prije. Zašto je morao rovariti i rogoboriti, čemu taj nepotrební bezobrazluk spram postojanja samog? No, ubrzo shvati da se prevario, da kroz nekoliko pravocrtnih procijepa dopire svjetlo nepoznata izvora, da se s vremena na vrijeme čuju nejasni zvukovi, kao da dolaze iz prošlog svijeta.

Nadalje, otkrije da je, začudo, okružen mrežom drugačije vrste – mrvičastom, mekom i nježnom, a ujedno i labilnom, te istovremeno gušćom od njegove mreže. Glava mu je pucala u pokušajima pomirenja i razumijevanja tih, činilo mu se, nespojivih svojstava. A bilo je tu i drugih stvari, krutih i hladnih i uglavnom okruglih, ili pak nejasnih oblika fine teksture. Morao si je priznati: da je živ, da mu nije jasno jesu li njegove misli utjecale na promjenu svijeta, da nema blagog pojma gdje se nalazi, ali i da ovo ipak nije onaj svijet u koji ne uspijeva proniknuti, u koji se, pretpostavlja, svi vraćaju, u kojem je, vjeruje, njegova majka, i to ga dijelom ražalosti i dijelom ispuni novostečenom srećom življenja, koje se lako uzme zdravo za gotovo

kad biva neugroženo, i to se dvoje izmiješa i ispreplete tvoreći novu vrstu osjećaja koji nije bio bez svoje zanimljivosti.

Nevjerojatno je kako se brzo prilagodio novim okolnostima i vratio starim navikama čekanja, pletenja i razmišljanja, ni ne sluteći da će se sve iznova promijeniti. Dogodilo se to uz mnoštvo svjetlosti i uz snažan potres, kao da je cijeli svijet podignut i ponijet zrakom koji je strujao kroz propusne, do maločas krute, stjenke čudnovatog mjesta. Pomutnja svjetlosti, buke i gravitacije kratko je trajala. Kad se sve sleglo, primijetio je otvor u kojem je nazirao još. Ništa ga više nije moglo iznenaditi i ničeg se nije trebalo bojati, pa se uputio k otvoru.

S druge strane upoznao se s novim čudnovatim oblicima, mnoštvom zelenila i ugodne svjetlosti. Odlučio je za sebe potražiti sigurno mjesto koje mu neće izmicati pod nogama svako toliko. Neodređeno vrijeme prošlo je u traganju – mogli su biti sati, dani, teško je sa sigurnošću reći u uvjetima konstantnih novina u okolini. Konačno, u plitkoj duplji vrbe, podno lisnate grane razvukao je svoju mrežu. Mudriji za dvije kataklizme uživao je u neposrednom trenutku, ublažavajući misli i razmišljanja, kao i njihovu važnost, skromnošću i zahvalnošću postojanja. A tih je dana bilo naročito lijepo jer ustalilo se ljeto i svjetla je bilo pregršt. Drijemati u tom svijetlu bilo mu je naročito milo. I njegovi pogledi unatrag nisu više bili tako važni kad je shvatio da mrak/tišina zapravo nikada i nije postojala, niti neće, jer je za takvo što potrebno živuće oko i uho, a toga izvan života nema. Što se njegove zadovoljštine tiče, dovoljna je ova toplina između tišine.

Kad se primakao smiraj dana i kad sam zgotovio sve kućanske poslove koje sam odgađao tjednima, zapitao sam se nije li jednostavnije bilo poštediti pauka usisavača, nego smišljati upitne elaborate da bi ublažio suvišan kraj jednog života i umirio savjest?

WAGNEROVE SJENE

Zoran Brajević

Pedesetšestogodišnji kipar Stephan Balkenhol dobio je zadatak, mora do 22. svibnja osmisлити i napraviti Wagnerov kip, koji će, u povodu 200. godišnjice skladateljevog rođenja, biti otkriven u Wagnerovu rodnom gradu Leipzigu. Time će se službeno obilježiti Wagnerova godina. Balkenhol ustaje, zatim kopa po kutiji punoj starih ploča i naposljetku izvlači prastaru izvedbu „Tannhäusera“, koju je davno kupio na nekom buvljaku. Ploču stavlja na gramofon, pali cigaretu i polagano uvlači dim. Ne priča o Wagneru, ne govori niti o legendi niti o zlu. Naime, Balkenhol, za razliku od svih drugih umjetnika koji se bave Wagnerom, nije očaran, zadivljen ili ganut, ali nije ni prestravljen, šokiran ili užasnut ostavštinom tog umjetnika. Opet ustaje, odlazi do kuhinje, na tavu stavlja biftek koji toliko cvrči da se „Tannhäuser“ još jedva čuje. Ne opterećuje se fizionomijom slavnog skladatelja. Wagner, u krajnjoj granici, ima markantno lice, visoko čelo, upečatljiv nos, jaku vilicu. Wagner je, dakle, bio donekle ružan i Balkenhol neće ništa promijeniti po tom pitanju. Ne treba mu ni mnogo bronce, Wagner je bio visok metar i šezdeset šest centimetara. Skulptura će imati ljudske dimenzije, nikakvo uveličavanje, nikakav pathos, čovječuljak na postolju. No, kada bi sve bilo tako kako smo opisali, takva skulptura ne bi odgovarala Wagnerovoj veličini, pri čemu se, naravno, ne misli na onu fizičko-protežnu, već na onu povijesno-duhovnu veličinu. I što sad? Balkenhol se dosjetio! Postavit će ogromnu sjenu iza Wagnera! „Na taj ću način simbolizirati djelo koje je veće od čovjeka koji ga je stvorio! Ali, uostalom, nek' to svatko protumači kako ga volja!“ odbrusio je Balkenhol.

To je sjena u kojoj se isprepliću glazba i holokaust, najljepše i najgore što čovjek može stvoriti. Nevjerojatan „Lohengrin“ i još

nevjerojatniji pamflet „Židovstvo u glazbi,“ koji se može shvatiti kao obavezno štivo svakog iole ozbiljnijeg antisemita, a u kojem se Wagner podcjenjivački očituje o glazbenim djelima svojih židovskih suvremenika, primjerice Felixa Mendelssohna-Bartholdyja ili Giacoma Meyerbeera te istovremeno poziva na borbu protiv židovskog utjecaja na glazbu. Prisjetimo se kako je to Wagner formulirao u „Das Judenthum in der Musik,“ napisanom 1850. godine:

Koji je to fenomen zbog kojeg nam sve to postaje jasnije, zbog kojeg smo sve to mogli čak gotovo savršeno uočiti, ako to nisu djela jednog glazbenika židovskog porijekla, toliko prirodno obdarenog specifičnim glazbenim talentom kao, opće uzevši, malo koji glazbenik prije njega? Sve što se pri istraživanju naše averzije prema Židovima nudilo na razmatranje, sva proturječnost tog bića, kako u sebi samom tako i u odnosu na nas, sva neprikladnost toga bića koje stoji izvan našeg tla, a ipak na njemu s nama komunicira, pa čak ako bi se željelo ići i do onih, od tog bića, poniklih pojava, sve se to uspinje k jednom tragičnom konfliktu prirode, života i umjetničkom djelu rano preminulog FELIXA MENDELSSOHN-BARTHOLDYA. Taj nam je pokazao da Židov bogate specifične nadarenosti, najrafiniranije i najsvestranije obrazovanosti, može također posjedovati, do onog najvišeg, podignuti profinjeni osjećaj časne dužnosti da bez pomoći svih tih prednosti proizvede u nama, pa makar samo jedan jedini put, onaj duboki učinak koji zahvaća i dušu i srce, a koji mi od umjetnosti, ne samo da očekujemo, već smo u stanju i prepoznati ono čime se taj učinak izraživa jer smo nebrojeno puta taj efekt doživjeli čim je neki heroj naše umjetnosti, da tako kažemo, tek zaustio da bi nam se obratio. Kritičarima od struke, koji bi u ovom pogledu trebali biti s nama na istom nivou svijesti, moglo bi se prepustiti da taj, nesumnjivo izvjesni, fenomen dubokog umjetničkog učinka, utvrde na dokazni način pomoću analize Mendelssohnove umjetničke produkcije. Što se pak nas samih tiče, nama će dostajati da se, u svrhu razjašnjenja našeg ukupnog dojma, prisjetimo kako se pri slušanju neke skladbe tog skladatelja možemo samo onda osjećati tom glazbom obuzeti kad se našoj fantaziji ponudi ne više od izvedbe, niza i preplitanja finih, glatkih i

spretnih figura. To nas podsjeća na promjene kolorističkih i oblikovnih efekata kaleidoskopa, ali nikada se nećemo tako osjećati kad te figure budu namijenjene oblikovanju dubokih i snažnih osjećaja srca. Upravo u ovom zadnjem slučaju za Mendelssohna prestaju sve mogućnosti čisto formalne produkcije jer zbog čega bi on morao posve otvoreno posegnuti za formalnim pojedinostima, od kojih je svaka, ovom ili onom prethodniku izabranom za stilski uzorak, bila, kao individualno karakteristično obilježje, naročito svojstvena... Svojstvenost židovskog načina govora i pjevanja, sa svom svojom upadljivom posebnosti, prije svega pripada običnim Židovima koji su ostali vjerni svom porijeklu, dok su je se oni obražovani svim silama nastojali osloboditi. Ipak su, uza sve to, i ti obražovani Židovi s drskom upornošću ostali s njom prisni. Premda je ta neprilika objašnjiva i čisto psihološka, njen se korijen može rasvijetliti također i pomoću već spominjanog društvenog položaja obražovanog Židova. Može sva naša raskošna umjetnost lebdjeti u vakuumu naše samovoljne fantazije, pa ipak će ju čvrsto prema dolje vući nit zajedništva s njenim prirodnim tлом i istinskim narodnim duhom. Pravi pjesnik, bez obzira na vrstu umjetnosti kojom se bavi, uvijek dobiva potporu za stvaranje samo odanim i ljubavi punim pogledom na spontani život, a to je onaj život koji mu se objavljuje samo u njegovom narodu. No, gdje taj narod može naći Židov? To mu nije moguće na tlu društva u kojem igra svoju ulogu umjetnika. Ukoliko i ima neku vezu s tim društvom, nju ostvaruje samo preko onih koji su, baš kao i on, samo izraslina potpuno odvojena od svog pravog, zdravog debla. No takva je veza potpuno bez ljubavi i to odsustvo ljubavi morat će mu postajati sve očiglednije kad se bude, tražeći hranu za svoje umjetničko stvaranje, spuštao prema samom tlu toga društva. Tu, na samom tlu, ne samo da će mu postati sve još više tuđe i nerazumljivo, već će mu još i ona spontana odbojnost koju prema njemu gaji narod, prići sad u svoj svojoj sramotnoj razotkrivenosti jer ta odbojnost nije tu, kao kod bogatije klase, niti oslabljena niti narušena kalkulacijama oko dobiti, odnosno vođenjem računa o izvjesnim interesima zajednice. Pri dodiru s tim narodom, osjećajno odbijen i svakako bez mogućnosti da izrazi dub tog naroda, osjeća se obražovani Židov odgurnutim prema korijenu svog vlastitog plemenskog stabla gdje će, ako ništa drugo, bar nesumnjivo lakše dolaziti do razumijevanja. Htio

to ili ne, mora se on napajati na tom izvoru. Ipak, čak i tada mu ostaje raspoloživo samo ono kako, a ne i što. Naime, Židov nikada nije imao svoju vlastitu umjetnost, a to znači - ni za umjetnost prikladan životni sadržaj. Citat završen.

Ovaj su antisemitizam nacisti, nekoliko desetljeća kasnije u svojim pamfletima, iskorištavali do besvijesti. Ministar propagande Joseph Goebbels nedvosmisleno je izjavio: „Wagner nas je naučio kako da prepoznamo Židova!“ To je ta tamna sjena koju Wagner baca do danas i ona će, zajedno s Wagnerom, biti otkrivena 22. svibnja. Wagnerovom će sjenom Balkenhol poklopiti dvije muhe jednim udarcem, genijalnost i prokletstvo.

Sa sličnim dilemama bori se i Nike Wagner, praunuka slavnog skladatelja. Ona postavlja slijedeće pitanje: „Možemo li uopće uživati u glazbi koju je stvorio zakleti antisemit?“ Iza ovog se nazire složenije pitanje, a to je smiju li Nijemci bezbrižno uživati u Wagnerovoj glazbi? Naime, asocijacijom na Balkenholovu asocijaciju, možemo reći da su dvanaest godina Trećeg Reicha bacile gigantsku sjenu na njemačku kulturnu i društvenu povijest čitavog 18. i 19. stoljeća, koja je čovječanstvu podarila nevjerojatnu ljepotu i znanje. Kako je moguće da je 1933. godine, dakle nakon Kanta, Hegela, Goethea, Schillera, Beethovena i Wagnera, 44 % Nijemaca glasalo za naciste? Jedan se kulturni narod za čas pretvorio u moderne barbare jer, kako znamo, nisu samo zatucane mase klečale pred Führerom, već i većina kulturne elite. Smijemo li, dakle, bezbrižno uživati u Wagnerovoj glazbi? Pitanje je teško jer je paradoksalno u uzročno-posljedičnom smislu. Naime, Wagner je umro pet godina prije Hitlerovog rođenja pa nije mogao sudjelovati u nacističkim divljanjima. No, njegov mu je izrazito antisemitski stav osigurao visoki ugled kod nacističkih vođa. Štoviše, Führer je izjavio da u njemu živi jedan dio Wagnera, a ako je to točno, onda u svakom sjećanju na Wagnera živi i jedan dio Führera. To je prokletstvo reciprociteta zagorčene povijesti i senzacionalističke

sadašnjosti. Nike Wagner daje odgovor na svoje pitanje:

Da, skladatelj 'Tristana' bio je antisemit, koji je na kraju rata htio spaliti čitav Pariz. Nema sumnje da je Wagner bio i ostao moralni problem. Ipak, nitko ne bi trebao slušati Wagnera ideološki i baš zato bi, nakon dijesto godina, trebalo razdvojiti njegovo djelo od njegova karaktera.

Baš zbog tog karaktera i te ideologije Balkenhol želi da Wagnerova sjena bude toliko velika da se proteže od onda do danas. Ali, ako nam se čini da je Balkenhol radikalniji, sjetimo se da su neki bili puno radikalniji. Na primjer, publicist Joachim Köhler, koji je 1997. godine objavio kontroverzno djelo jednakog takvog naslova: „Wagnerov Hitler – Prorok i njegov krvnik.“ Köhler je otišao toliko daleko da je Hitlera proglasio Wagnerovom izmišljotinom i kreaturom. Kad je prvi put čuo operu „Rienzi“ u kojoj središnji lik zauzima srednjovjekovni rimski državnik Cola di Rienzo, u Hitlerovoj se glavi, tvrdi Köhler, prvi put pojavila ideja da bi i on mogao biti državnik ili političar. Wagnerove opere, prema Köhleru, obiluju mržnjom prema Židovima, izraženom kroz likove poput kepeca Mime iz „Siegfrieda“ ili Kundry iz „Parsifala“, koji nisu ništa drugo do izopačeni i manje vrijedni likovi, to jest Židovi. Dodajmo još da je dvadesetih godina prošlog stoljeća Wagnerova nećakinja Winifred ushićeno ugostila nacističku vršku na Zelenom brežuljku u Bayreuthu te da je organizirala i omogućila svaku vrstu administrativne i logističke podrške stvaranju „Mein Kampfa“ na način da je njegovu piscu, zatočenom u zatvoru zbog izazivanja puča, slala novac, čiste papire, pisala i svježju tintu. Prema Köhlerovoj knjizi iz 1997. godine, Zeleni brežuljak u Bayreuthu postaje Brežuljak zla, a Wagner, ni manje ni više, praotac holokausta. Datum je 25. srpnja 2012. godine, na Brežuljku zla u tijeku je premijera „Ukletog Holandeza.“ Među uzvanicima je njemačka predsjednica vlade Angela Merkel, kao i desetak najvažnijih njemačkih političara. Vruće je, gospoda nose smokinge, gospođe duge haljine i voluminozne frizure, koje uslijed visokih temperatura

iz minute u minutu gube volumen, sjedala su tvrda i poredana usko jedno do drugog, vruće je i zrak je ljepljiv, tako da muškarci skidaju sakoe, a dame se ventiliraju s laporelo-programskim brošurama. S parketa, dolje desno, iznose onesviještenu ženu i na Brežuljak zla u velikoj brzini dolaze kola hitne pomoći. Ipak je sve u redu, žena je pretrpjela manji toplinski udar. Na kraju predstave – ushit i ovacije, najprije pjevačima, a onda i dirigentu. Nakon pjevača i dirigenta na pozornicu izlazi režiser i buka doseže vrhunac. No, ovaj put to nisu ovacije i pljesak, već negodovanje i zvižduci.

Osam mjeseci kasnije u jednom restoranu u Mainzu, Jan Philipp Gloger, režiser 'Holandeza' iz 2012. godine, objašnjava što se dogodilo: „Mogu živjeti sa zvižducima“, tvrdi Gloger... „to je normalno u mojoj struci. Naročito u Bayreuthu gdje režiseri općenito loše prolaze, ali ovo je bilo nešto sasvim drugo...“ Kad je dobio pozivnicu za Bayreuth, Gloger je površno poznao Wagnerovu biografiju. Nekoliko je činjenica ipak znao. Wagner je iskorištavao žene, lagao je prijateljima, bio je gramzljiv i pohlepan jer je morao održavati luksuzni stil života kojim je živio. Kakav je Wagner bio, govori i ovaj primjer. Imao je aferu s Cosimom von Bülow, kćerkom Franza Liszta i ženom dirigenta Hansa von Bülowa, s kojim je blisko surađivao. Cosima je ubrzo ostala trudna, a kada su glasine o aferi postale preglasne, Wagner je angažirao svog pokrovitelja, bavarskog kralja Ludviga II. i zamolio ga da potpiše „Deklaraciju o časti“, kojom se Cosima oslobađa svake krivnje. Nekoliko godina kasnije, točnije 1870. godine, Wagner je oženio dvadeset četiri godine mlađu i petnaest centimetara višu Cosimu te je priznao dijete. Nisu mu bile strane ni divlje zabave ni bančenja poput onih u Zürichu, gdje je živio 1858. godine i gdje se upustio u aferu s, također udanom, Matildom Wesendonck. Tada je napisao Franzu Lisztu: „Sići ću s uma, ništa drugo nije moguće!“

Neovisno o Wagnerovu karakteru, ljubavnim i političkim afinitetima, Gloger je odlučio da u njegovoj režiji „Ukletog

Holandeza“ antisemitizam neće dobiti ni najmanju šansu. Gloger je energičan i mlad (ima tek 32 godine) i odlučan je raskrstiti s avetima prošlosti. Nikakav nacizam! Nikakav Hitler! Njegov će Holandez biti suvremeni putnik kroz vrijeme koji pati od emocionalne praznine i vječnog nemira. Glavna uloga povjerena je ruskoj superzvijezdi bas baritonu Jevgeniju Nikitinu. „Taj Rus“, kaže Gloger, „pokazuje nevjerojatnu empatiju i gotovo uvijek pjeva sa suzama u očima.“

Međutim, nekoliko dana prije premijere „Ukletog Holandeza“ jedan od asistenata javlja Glogeru da je možda iskrsnuo problem. Postoji trač da Nikitin negdje na svom tijelu ima tetoviran runski simbol i to baš onaj kojeg su na svojim uniformama rabili Himmler i njegovi SS-ovci. Gloger još uvijek smatra da njegov glavni cilj – obračun s nacizmom – nije ugrožen, ali za svaki slučaj poziva Nikitina na piće. Prvi dio susreta smiruje nadobudnog režisera jer ga je Nikitin uvjerio da je runski simbol duhovni znak Vikinga i da je poveznica s nacizmom nategnuta, zlonamjerna i, što je najvažnije, nevažna. Gloger mu vjeruje (ima tek 32 godine) i nakon toga susret ulazi u opuštenu fazu. Dvojica naručuju još jednu pivu. Opet je vruće. Bas-bariton otkopčava košulju i Gloger uočava malen dio tetovaže na prsima pjevača te, iz radoznalosti, zamoli Nikitina da još malo razgrne košulju. Koju sekundu kasnije užasnuti se Gloger nalazi licem u lice s tetoviranim kukastim križem na prsima Ukletog Holandeza. Do premijere je ostalo još pet dana. Njemačka se prošlost u sekundi nadvila nad njemačkom sadašnjošću. Mogu li se u Bayreuthu, usprkos „Židovstvu u glazbi“, pojaviti runski simboli i kukasti križ? Usprkos Hitleru i Winifred? Naravno da ne i Nikitin se povlači, a Gloger užurbano pronalazi novog bas-baritona s kojim očajnički pokušava sustići zadane termine. Dan prije premijere, na press konferenciji, Gloger se svim silama trudio uvjeriti novinare da je sve u najboljem redu i da je u ovom trenutku najvažnija njegova inventivna režija i da je njegov tim obavio sjajan posao i da se trud

isplatio tako dalje i tako dalje... Ali, sve je bilo uzalud. Koliko god se trudio izbjeći Hitlera, nije uspio. Hitler je opet bio tu, u središtu pozornosti.

Dok je prepričavao ovu zgodu, obeshrabreni je Gloger sličio na tipičnu žrtvu njemačke povijesti, poražen i obeshrabren. „Imao sam šansu koja se dobije jednom u životu,“ kaže Gloger, „...i vrlo je vjerojatno da je to bila najskuplja produkcija koja će mi ikad biti na raspolaganju... I po čemu će se pamtiti cijeli projekt? Po kukastom križu na prsima pjevača koji, na kraju, uopće nije pjevao.“ Gloger završava svoju priču s vrlo tužnim izrazom lica. Na putu do zvijezda, ovaj je mladi čovjek naglo zaustavljen, baš kao i Siegfried. Tko se s Wagnerom uhvati u koštac, velika je šansa da će završiti kao jedan od njegovih likova. A što je operna zvijezda Jevgenij Nikitin rekao na sve ovo? To ćemo saznati iz intervjua koji je Nikitin dao novinaru „Der Spiegela“, neposredno nakon spomenutog skandala: SPIEGEL: Gospodine Nikitin, zašto ste tako žurno napustili Bayreuth?

NIK: Moja su najveća greška bili prečesti susreti s novinarima. Promatrali su me i ispitivali kao da sam kukac pod povećalom. I onda su čekali najpovoljnije vrijeme, kasno u noć prije kostimirane probe, ukazala im se prilika i priča o mojoj tetovaži je eksplodirala. Nisam imao vremena za objašnjenje. Morali smo donositi brze odluke pa smo se odlučili za prekid suradnje.

SPIEGEL: Znači li to da ste otišli pod pritiskom?

NIK: Nitko me ni na što nije prisilio. Moji menadžeri i ja donijeli smo jedinu moguću, pravilnu odluku. Nakon svih tih optužbi, bilo je nemoguće pojaviti se na pozornici.

SPIEGEL: Jeste li bili svjesni isprepletene povijesti Bayreutha i nacionalsocijalizma? Jeste li znali da je Wagner bio poznati antisemit i da je Hitler bio čest gost u Bayreuthu?

NIK: Naravno da sam upoznat s poviješću Bayreutha i Wagnerovim svjetonazorima, ali sve to ne sprječava ljude da i dalje slušaju

njegovu glazbu.

SPIEGEL: Vi ste već dali izjavu novinarima i tom ste prilikom tvrdili da Vaša tetovaža ne predstavlja svastiku. Pa što je to onda?

NIK: Tetoviranje je dug i bolan proces. Stvaranje tetovaža koje pokrivaju veliku površinu kože odvija se u etapama, baš kao i u mojem slučaju. Slika koju je prikazala njemačka televizija nastala je u ranoj fazi, 2008. godine. Vide se široke, debele linije, koje se možda i mogu protumačiti kao svastika, ali se u međuvremenu to pretvorilo u osmokraku zvijezdu – baš kao što sam oduvijek htio.

SPIEGEL: Nisu li to su samo izmotavanja?

NIK: Vjerujte mi, nisam želio da konture moje tetovaže u ranoj fazi podsjećaju na svastiku.

SPIEGEL: Zašto jednostavno ne priznate da se radi o mladenačkoj grešci?

NIK: Baš me briga što tko vjeruje! Nemam više što reći.

SPIEGEL: Ako je sve to bio samo nesporazum, zašto niste to razjasnili umjesto da ste tako naglo otišli iz Bayreutha?

NIK: Prije nego što su počeli širiti ovu neistinu o meni, trebali su me konzultirati, a ne pokazivati stare filmske snimke. Možda bih imao nešto zanimljivo za reći. Rekao sam da moje tetovaže nisu bile gotove 2008. godine, ali usred skandala nitko me nije slušao.

SPIEGEL: Niste li mogli očekivati da će ljudi u Njemačkoj biti osjetljivi na aluzije na nacističko doba?

NIK: Pogledajte logo američke grupe KISS. Oni nastupaju 40 godina s amblemom SS-a. U usporedbi s njima, ja sam početnik.

SPIEGEL: Što ste naučili iz ove afere?

NIK: Da moram reducirati kontakt s novinarima i svesti ga na minimum. Zadnji kojima ću dati intervju je DER SPIEGEL.

Ima li na Brežuljku zla uopće mjesta optimizmu? Ima. Jonathan Livny često dolazi u Bayreuth i vrlo je sretan kada u pauzi čuje kako tu i tamo netko priča na hebrejskom, njegovim materinjim jezikom. Dakle, Židov Livny voli Wagnera. On je prije dvije godine osnovao

izraelsku „Udrugu Wagner“ ne bi li poništio nagomilanu mržnju prema „svemu što je Njemačko.“ Njegov je otac tridesetih godina prošlog stoljeća shvatio da je vrag odnio šalu te je pobjegao u Palestinu. Ostatak obitelji završio je u Auschwitzu, a Jonathan, kao jedini preživjeli, kaže: „Bog je umro u Auschwitzu.“ Dok priča o svojoj izgubljenoj obitelji, on plače, a zatim dodaje kako je njegov otac, kada je pobjegao u Palestinu, ponio sve ploče s Wagnerovom glazbom. „Moj je otac volio Wagnera,“ kaže Livny, „... a naročito Majstore pjevače.“ Livny je proputovao pola svijeta kako bi uživao u Wagnerovom kapitalnom „Prstenu Nibelunga“ i ponosno nabraja gradove u kojima je već gledao spomenuto djelo: Toronto, San Francisco, Strasbourg, Berlin, Pariz, Sydney, London, Madrid, Beč i Los Angeles. Livnyjeva iduća rečenica djeluje kao tračak sunca na Brežuljku zla i Wagnerovoj sjeni možda daje konačnost: „Wagner je odvratan čovjek, ali njegova je glazba nebeska. Glazba ne može biti antisemitska.“

Livny je dva puta pokušao organizirati izvedbu nekog Wagnerovog djela u Izraelu. To nipošto nije zabranjeno, ali nije uspio. Nije uspio zahvaljujući dijelom i osamdesetšestogodišnjem novinaru Noahu Kliegeru, koji je, zahvaljujući boksanju, preživio Auschwitz, iako prije Drugog svjetskog rata nikad nije boksao. Istina, mnogo je puta bio izubijan, ali je kao boksač dobivao veće porcije hrane i to ga je naposljetku spasilo. Klieger se usprotivio izvedbi Wagnera u Izraelu jer je Wagner bio antisemit i to ne bilo kakav antisemit. „Kažu mi da sam se, po toj logici, morao suprotstaviti i izvedbi Richarda Straussa, ali nisam...,“ objašnjava Klieger, „... Wagner je nešto drugo, on nije bio običan antisemit, on se zalagao za potpuno uništenje svih Židova.“ Kao dokaz, Klieger navodi pismo u kojem Wagner izvještava Cosimu o požaru u nekom teatru u Beču, a u pismu, između ostalog, piše i ovo: „Svi su Židovi trebali biti tamo – i izgorjeti.“ „Tko želi...,“ kaže Klieger, „...neka Wagnera sluša kod kuće. Javni koncert ne bi bio podnošljiv.“

„Nikako ne razumijem ljude poput Kliegera...“, odgovara pak Livny na Kliegerove opaske, „... iako je Hitlerova izmišljotina, Volkswagen se u zadnje vrijeme izvrsno prodaje u Izraelu! Zahvaljujući mojim stavovima, mnogo su me puta psovali i prijetili mi anonimnim pozivima, ali što mi više prijete, sigurniji sam u svoju odluku da želim Wagnera u Izraelu. Glazba nije antisemitska.“ Čini se da su, za razliku od Kliegera, Nike Wagner i Johnatan Livny uspjeli razdvojiti čovjeka od njegovog djela. Wagnerova je godina i oni neće slaviti Wagnera, već njegovo djelo. Oni će slaviti glazbu.

Christian Thielemann, dirigent i stručnjak za Wagnera, opisuje kako je izvoditi ovu glazbu u Bayreuthu. Bivši voditelj festivala Wolfgang Wagner dao mu je savjet: „budi 'protočan' i gradi mostove.“ Od tog trenutka Thielemann radi upravo to, biva „protočan“ i „gradi mostove“, što god to značilo. U rupi u kojoj svira orkestar postoji telefon i kada se, usred probe, na njemu upali signalna lampica, Thielemann već unaprijed zna što će mu Wolfgang Wagner reći, da je sve „preglasno, pre-gla-sno!“ Lako postaneš glasan u Bayreuthu i zato vrijedi pravilo: Ne dirigiraj – forte! „Kada dirigent počinje previše uživati...“, kaže Thielemann, „... to je početak kraja. U toj glazbi očito leži ogromna potencijalna energija koja će se, ako dirigent nije umjeren, osloboditi i pretvoriti u bombardiranje.“

Zanimljiv obrat u svojoj analizi nudi i najkontroverzniji u ovom tekstu, Wagnerov analitičar Joachim Köhler. „Wagnerova sukrivnja za holokaust...“, kaže Köhler danas, „... samo je malo veća od one koju snose antisemiti poput Hegela, Schopenhauera ili Marxa.“ Gotovo nevjerojatna tvrdnja za pisca knjige koja nosi naslov „Wagnerov Hitler – Prorok i njegov krvnik.“ No, ta je knjiga napisana 1997. godine. Danas Köhler objašnjava: „Intelektualni antisemitizam u to je vrijeme bio društveno prihvatljiv, čak i poželjan. Pa Wagner je cijeli život imao prijatelje među Židovima, radio je s dirigentima koji su bili Židovi, što je za jednog zakletog antisemita teško shvatljivo.“ Na pitanje kako je onda došlo do

degutantnog pamfleta kao što je „Židovstvo u glazbi“, Köhler odgovara: „Wagner je uvijek bio nešto i, istovremeno, tom nečemu suprotnost. Bio je strastveni vegetarijanac, ali je s vremena na vrijeme strastveno uživao u bifteku. Bio je prorok i lakrdijaš. U svojim utopijama, Wagner je bio podjednako blizu i desnim i lijevima, a s obzirom da je desnim rasizam bio prioritet, nacisti su ga prigrlili kao jednog od svojih. Nije razlikovao stvarnost od predstave i čitavo vrijeme kao da je govorio: 'Pa ne shvaćajte me tako ozbiljno' “ Nadalje, preobraćeni Köhler tvrdi da je Wagner bio sklon ženskoj odjeći te da je preko pariških modnih magazina naručivao svilene negližee, koje bi sam kreirao, a zatim u najvećoj tajnosti i nosio.

Da ga ne shvaćamo ozbiljno? Neuračunljivi umjetnik – antisemit? I da ga zbog toga ipak toleriramo? Kad je Wagner u pitanju, očigledno je sve moguće pa i potpuni preobražaj kritičara poput Köhlera, koji danas djeluje kao netko tko je iznenada podjetinjio i tko poriče sve što je prije rekao. On danas kao da tvrdi: „Wagner – Hitler? Ne postoji nikakva direktna veza niti utjecaj.“

POBJEDNIČKA KRATKA PRIČA, TIPKATON 2018.
GODINE

VOĆE

Ivan Galić

Sve šumske i svekolike ostale životinje nestrpljivo su iščekivale taj dan – dobro, ne baš sve, ali gnua partibrejkera i priku mu žirafu brzo su riješili na prvi znak namjere podrivanja pomno planirane godišnje zabave.

Gadovi, ne samo da su stalno žugali, već su, neusporedivo strašnije, imali namjeru proždrijeti dragocjeno voće prije nego fermentira na idealnih, ne manje od, 49% udjela alkohola.

Nedopustivo.

Prvi ih je (dabome, bez ikakve najave) ugrizao zeko naširoko poznat kao ljubitelj dobre kapljice (koju je, sada već vješto, otimao glupavim izletnicima i turistima zabavljenim selfijima), a vjeverice su, na sveopće glasno oduševljenje nazočne faune, u hipu munjevitim i gracioznim pokretima dovršile krvavi posao. I šumska je flora bila zadovoljna ovim razvojem događaja jer je taj dan bila pošteđena napornog biljojedskog preživljanja budući su se sve životinje (ali baš sve) neobuzdano radosno gostile hranjivim izdajničkim tijelima gnua partibrejkera i prike mu žirafe, dok je dragocjeno voće na zlaćanom suncu nesmetano fermentiralo i fermentiralo, i fermentiralo...

Zgodilo se tako, igrom slučaja, da je spomenuti šumarak postao odredištem više nepovezanih ljudskih grupica baš na dan velike šumske zabave jer je u ljudskom svijetu taj dan bio dio produženog vikenda. Glupoje Brzić bio je nesposobni, ali beskrupulozni pritajeni psihopat, koji je, uz dobre veze, unatoč brojnim incidentima, uznapredovao do ranga srednjeg menadžmenta i u briljantnoj ideji

impresioniranja nadređenih (iznikloj između dvije runde kokaina) natjerao podređene nesretnike okovane kreditima da provedu taj dan na team buildingu koji je osobno on organizirao, baš u spomenutom šumarku. Uostalom, to mu je bilo jako zabavno, a nesretnici su morali barem donekle uvjerljivo glumiti kako je i njima zabavno.

Veseli Miljenko i njegovi prijatelji lovci također su odabrali taj šumarak – a koji drugi dan doli baš onaj. Razdragano pripiti i napunjenog oružja trapavo su tumarali grmljem. Voljeli su pijani tumarati šumom i nasumice pucati po tom istom grmlju, ta to im je bila najnajdraža zabava iako su povremeno ginuli pokošeni prijateljskom sačmom.

Naposljetku, bila je tu i Grdelina F., neuspješna zvijezda u usponu. Morio ju je mali broj pratitelja, kako na Instagramu tako i kojekud drugo unatoč plaćenim oglasima i dobrostojećim roditeljima koji nisu štedjeli mita kad je kćerkin uspon u pitanju. Došla je do inovativne ideje kako će odvući grupicu svojih prijateljica u šumarak, nagovoriti ostale da jednu ubiju i to naravno uživo streamaju. Poslije toga ništa više ne stoji na putu do gostovanja na novom albumu Rolling Stonesa, ako još budu živi. Zabavno i korisno!

I tako, konačno je svanuo sudbonosni dan. Nestrpljive i pohlepne životinje proždrlje su sve zlaćano i fino fermentirano voće već ranim jutrom. I boljeg je okusa ohlađeno rosom. U ekstazi su bauljale šumarkom, predvođene zekom krvavih očiju i razgoropađenim vjevericama. Medi je sve to bilo zabavno, ali za pravu stvar nedostajala je jedna dobra makljaža. Ni vuka nije trebalo puno nagovarati na takvo što, kao uostalom ni ostale, pogotovo ne zeku i vjeverice.

U potrazi za WC-om, prije velikog finala zabave, medo je uletio baš u grm iz kojeg je već išao live streaming. Grdelina F. epskim je

vriskom dala završni i neoborivi kredibilitet svim svojim prerano okončanim pjevačkim ambicijama. Glupoje Brzić je, našavši se u blizini i sebi svojstveno zabavno maltretirajući podređene izletnike, brzo uskočio u koloplet vriske ne odoljevši tom sirenskom zovu torture. Veseli Miljenko i družina, iako nagluhi i obamrli, ipak su neizbježno, iako mutno, percipirali sve to grotlo decibela i krša. Ne dvojeći previše, zasuli su spomenuto poprište neumoljivom paljbom. Zabava, zabava, zabava! Izginule su i skoro sve životinje. A zeko i vjeverice? Provukli su se kroz kišu sačme i, otkrivši čarobni novi svijet u kokainskim zalihama koje je za potrebe team buildinga nosio Glupoje, nasrnule na Miljenka i drugove, pomračena uma prepuštajući se velikom finalu šumske zabave.

PRIJEVODI / TRANSLATIONS

THIS IS NOT THE END OF THE WORLD

Neil Hilborn

I've been hearing that the world is ending.
I've heard it so much these days that I can either completely ignore
it or never leave my house
again;
That is if I actually left my house for things that don't directly
enable me to keep my house,
see.
I've been thinking about driving nowhere.
I've been thinking about becoming a box inside a locked room
inside a dark house at the dark
end of the street.
I want to go away until I'm gone.
It takes so much less energy to not exist than it does to exist and get
burned.
I've been burned so much I'm not me anymore, I'm a stupid puppet
version of me.
I've got strings that lead to nowhere,
Nothing is pulling on me.
I wish someone would drag my hand out of hiding and sign my
name on a dotted line.
There are days when I can't find the sun even though it's right
outside my window,
when getting out of bed feels like the key in the doomsday machine.
So, on those days this is what I tell myself:
Whatever you're feeling right now there is a mathematical certainty
that someone else is feeling that exact thing.
This is not to say you aren't special,
this is to say thank God you aren't special.

I too have kissed no one good night,
I've launched myself from tall places and hoped no one would catch
me.
I've ended relationships because suddenly I was also exposed.
But, isolation is not safety, it is death.
If no one knows you're alive, you aren't.
If a tree falls in a forest and no one's around to hear it, it does make
a sound but then that sound is gone.
I'm not saying you'll find the meaning of life in other people,
I'm saying other people are the life to which you provide the
meaning.
See, we're wrong when we say I think therefore I am.
The more we say it, the more it sounds like I think therefore I will
be.
You can't think your way into a full table.
You can't think and make walls and a roof appear around you.
I have thought and thought myself into corners made of words and
nightmares
and what has it gotten me, but more thoughts.
A currency that only buys more currency.
So, please
if you want to continue existing, do something.
Learn to make clouds using only your breath,
build a house even if every wall leans to the left.
Love it anyway.
Just like a season,
just like a child.
Love how you hate yourself sometimes because at least there's still
something to hate.
I know how easy it can be to think and keep thinking until you are
the last person left on Earth
until the entire world becomes no larger than the space between
your bed and the light switch.

But,
I hear the world's ending soon.
When we go, and we're all gonna go
I will be part of it.

OVO NIJE SMAK SVIJETA

Branka Granić

Čujem da smak svijeta dolazi.

Toliko često to čujem ovih dana da jedino što mogu jest ignorirati to ili zauvijek ostati u kući,

to jest, kada bih zapravo, vidiš, izlazio iz kuće radi drugih stvari osim onih koje mi omogućuju da je zadržim.

Razmišljam o tome da odem nigdje.

Razmišljam o tome da postanem kutija unutar zaključane sobe unutar crne kuće na mračnom kraju ulice.

Razmišljam da odem dok ne nestanem.

Potrebno je toliko manje energije za nepostojati nego za postojati i izgorjeti.

Toliko puta sam izgorio da ja više nisam ja, nego glupa marioneta.

Imam konce koji ne vode nigdje,

Ništa me ne vuče.

Volio bih kad bi mi netko izvukao ruku iz skrovišta i potpisao ime na točkastu liniju.

Postoje ti dani kada ne mogu pronaći sunce iako je odmah izvan mog vražjeg prozora,

kada se izlazak iz kreveta čini kao ključ stroja Sudnjeg dana.

Dakle, tih dana govorim si ovo:

Štoga trenutno osjećaš, postoji matematička vjerojatnost da netko drugi osjeća isto.

To ne znači da nisi poseban,

to znači hvala Bogu da nisi poseban.

Ni ja nisam nikog poljubio za laku noć.

Lansirao sam se s visokih mjesta i nadao se da me nitko neće uhvatiti.

Prekidao sam veze jer sam se iznenada osjećao ranjivo.

Ali, izolacija nije sigurnost, ona je smrt.

Ako nitko ne zna da si živ, onda i nisi.
Padne li stablo u šumi, a nema nikoga da to čuje, proizvelo je zvuk,
al' taj zvuk onda nestane.
Ne govorim da je smisao života u drugim ljudima,
govorim da su drugi ljudi život kojemu ti daješ smisao.
Vidiš, u krivu smo kada kažemo mislim, dakle jesam.
Što to više ponavljamo, više zvuči kao mislim, dakle bit ću.
Misleći ne možeš stvoriti pun stol.
Misleći ne možeš stvoriti zidove i krov oko sebe.
Mislio sam, i smislio se u kutove od riječi i noćnih mora
a što mi je to donijelo, nego nove misli.
Valuta koja kupuje novu valutu.
Stoga, molim te
ako želiš nastaviti postojati, učini nešto.
Nauči stvarati oblake samo svojim dahom,
graditi kuće iako svaki zid naginje lijevo.
Svejedno je zavoli.
Baš kao godišnje doba,
baš kao dijete.
Zavoli kako nekada mrziš sebe, jer barem imaš nešto za mrziti.
Znam kako je to misliti i misliti sve dok ne ostaneš posljednji na
Zemlji,
dok cijeli svijet ne postane ništa veći od prostora između tvog
kreveta i prekidača.
Ali,
čujem da je uskoro smak svijeta.
A kada nestanemo, a svi ćemo nestati,
ja ću biti dio njega.

OCD

Neil Hilborn

The first time I saw her...
Everything in my head went quiet.
All the tics, all the constantly refreshing images just disappeared.
When you have Obsessive Compulsive Disorder, you don't really get quiet moments.
Even in bed, I'm thinking:
Did I lock the doors? Yes. Did I wash my hands? Yes. Did I lock the doors? Yes. Did I wash my hands? Yes.
But when I saw her, the only thing I could think about was the hairpin curve of her lips..
Or the eyelash on her cheek—
the eyelash on her cheek—
the eyelash on her cheek.
I knew I had to talk to her.
I asked her out six times in thirty seconds.
She said yes after the third one, but none of them felt right, so I had to keep going.
On our first date, I spent more time organizing my meal by colour than I did eating it, or fucking talking to her..
But she loved it.
She loved that I had to kiss her goodbye sixteen times or twenty-four times if it was Wednesday.
She loved that it took me forever to walk home because there are lots of cracks on our sidewalk.
When we moved in together, she said she felt safe, like no one would ever rob us because definitely locked the door eighteen times.
I'd always watch her mouth when she talked—
when she talked—

when she talked—
when she talked
when she talked.

When she said she loved me, her mouth would curl up at the edges.
At night, she'd lay in bed and watch me turn all the lights off.. And
on, and off, and on, and off, and on, and off, and on, and off, and
on, and off, and on, and off, and on, and off, and on, and off, and
on, and off, and on, and off, and on, and off.

She'd close her eyes and imagine that the days and nights were
passing in front of her.

Some mornings I'd start kissing her goodbye but she'd just leave
cause I was making her late for work...

When I stopped at a crack in the sidewalk, she just kept walking...

When she said she loved me her mouth was a straight line.

She told me that I was taking up too much of her time.

Last week she started sleeping at her mother's place.

She told me that she shouldn't have let me get so attached to her;
that this whole thing was a mistake, but...

How can it be a mistake that I don't have to wash my hands after I
touched her?

Love is not a mistake, and it's killing me that she can run away from
this and I just can't. I can't – I can't go out and find someone new
because I always think of her.

Usually, when I obsess over things, I see germs sneaking into my
skin. I see myself crushed by an endless succession of cars...

She was the first beautiful thing I ever got stuck on.

I want to wake up every morning thinking about the way she holds
her steering wheel..

How she turns shower knobs like she's opening a safe.

How she blows out candles—

blows out candles—

blows out candles—

blows out candles—

blows out candles—

blows out...

Now, I just think about who else is kissing her.

I can't breathe because he only kisses her once — he doesn't care if
it's perfect!

I want her back so bad...

I leave the door unlocked.

I leave the lights on.

OKP

Branka Granić

Prvi put kada sam je vidio...

u mojoj glavi sve je utihnulo.

Svi tikovi, sve slike koje se konstantno obnavljaju, nestale su.

Kada imaš Opsesivno Kompulzivni poremećaj, tihih trenutaka zapravo nikada nema.

Čak i kada sam u krevetu, razmišljam:

Jesam li zaključao vrata? Da. Jesam li oprao ruke? Da. Jesam li

zaključao vrata? Da. Jesam li oprao ruke? Da.

No kada sam vidio nju, jedino na što sam mogao misliti njene su usne oble poput ukosnice...

Ili na trepavicu na njenom obrazu—

Trepavicu na njenom obrazu—

Trepavicu na njenom obrazu.

Znao sam da moram razgovarati s njom.

Pozvao sam je vani šest puta u trideset sekunda.

Pristala je nakon trećeg puta, no ni jedan se nije činio dovoljno dobar pa sam morao nastaviti.

Na prvom sam spoju više vremena proveo organizirajući jelo po boji, nego jebeno pričajući s njom...

Ali, ona je to obožavala.

Obožavala je što sam je morao ljubiti šesnaest puta ili dvadeset četiri ako je bila srijeda.

Obožavala je što mi je trebala vječnost da dođem doma jer je naš pločnik prepun pukotina.

Kada smo počeli živjeti zajedno, rekla je da se osjeća sigurno jer nas nitko nikada neće opljačkati jer sam definitivno zaključao vrata osamnaest puta.

Uvijek bih joj gledao usta kada je pričala—

kada je pričala—

Gasi svijeće—

Gasi—

Sada samo razmišljam o tome tko je drugi ljubi.

Ne mogu disati jer je on poljubi samo jednom – i nije mu bitno je li savršeno!

Toliko je želim nazad da...

Ne zaključavam vrata.

Ne gasim svjetlo.

STATIC ELECTRICITY

Neil Hilborn

In second grade we did an experiment with static electricity.
We rubbed balloons on our heads and stuck them to walls.
And....
kissing you is kinda like that.
My hair stands on end,
I get shocked when I touch things,
and I want to tell you stupid stuff like...
“kissing you is a bundle of kittens colliding with my face at .5 miles
an hour.
It’s like being shot with a dart gun made of hummingbirds that
shoots darts made of... hummingbirds,
and your lips are so soft I can’t actually tell when we are touching.
Like braiding hair underwater,
or napping under a blanket filled with rainbows and clouds and your
favourite books.”
When you kiss me the cartoon devil and angel on my shoulder
climb into my ears, lick all my neurons, and start fucking on my
brainstem.
If you were a 300 pound professional weight lifter, and I were a Kia
Sorento
you could drag me anywhere with your lips.
Kissing you is patient and impossibly slow, like peeling paint off the
wall with glittery stickers, or cooking a turkey with a lighter.
Knowing I would someday kiss someone who kisses like you is why
I let them give me braces,
why I even wore my headgear to school.
You remind me of the time in second grade when Bethany Hopkirk
called me a freak face and stabbed me in the arm with a pencil,
‘cause kissing you is kinda like that –

Unhealthy and will probably result in disfigurement.
But baby, bring on the facial scars and lead poisoning 'cause when
you kiss me you are dangling me off a bridge by my belt.
You are the screen door of my childhood, all teeth and swinging,
so full of holes you could never keep anything in.
You are every black eye.
You're a semi-truck and I'm a turtle with two broken legs,
and a broken heart.
You are illegal fireworks,
falling down stairs together
driving on four flat tires
playing Frisbee at night with a saw blade
Kissing you is like falling out of a 37 story window
exploding into a cloud of robins and reappearing on the ground
with my mouth full of feathers.
And when I can't kiss you,
I try to find the static electricity in my apartment.
I dig around in wall sockets,
I change lightbulbs with my teeth,
and I make out with the toaster.
And I know we've only been seeing each other for a couple weeks,
But when you kiss me I can't remember my middle name,
Or which one is my left foot.
So come over tonight
We'll shuffle around the apartment in our socks
And we'll let our lips drift toward each other
Like tectonic plates... made out of kittens.

STATIČKI ELEKTRICITET

Branka Granić

U drugom razredu radili smo eksperiment sa statičkim
elektricitetom,
trljali smo balone o glave i lijepili ih na zidove.
I...
ljubiti tebe na neki je način kao to.
Naježim se,
i šokiram kada dotaknem stvari,
i želim ti govoriti gluposti kao...
„ljubiti tebe je kao da se hrpa mačića sudara s mojim licem pri brzini
od jednog kilometra na sat,
kao da sam pogođen iz pištolja napravljenog od kolibrića koji
ispaljuje strelice od... kolibrića,
i tvoje usne su tako mekane da ni ne znam kada se dodirujemo.
Kao pletenje kose pod vodom,
ili drijemanje ispod prekrivača ispunjenog dugama i oblacima i
tvojim najdražim knjigama.“
Kada me ljubiš, crtani vrag i anđeo na mojim ramenima uzveru mi
se u uši, polizu sve moje neurone i pohvataju se na mom
moždanom deblu.
Da si profesionalni dizač utega težak 150 kila, a ja Kia Sorento
mogla bi me vući bilo gdje svojim usnama.
Ljubiti te strpljivo je i nemoguće sporo, kao struganje boje sa zida
svjetlucavim naljepnicama, ili pečenje purice upaljačem.
Spoznaja da ću jednog dana ljubiti nekoga tko se ljubi kao ti razlog
je zbog kojega sam im dozvolio da mi stave aparatić,
I zbog kojeg sam čak sam nosio obrazni luk i u školu.
Podsjećaš me na drugi razred kada je Bethany Hopkirk rekla da sam
čudak i ubola me olovkom u ruku,
jer ljubiti te je na neki način kao to,

nezdavno i vjerojatno ću završiti osakaćen.

Ali mala, grebi mi lice i truj me olovom, jer kada me ljubiš, držiš me na rubu litice.

Ti si poput vrata koja vode u dvorište mog djetinjstva, koja zaljuljam da izvadim zub, jednako tako otvorena da ništa ne zadržavaš u sebi.

Ti si svaka masnica.

Ti si kamion, a ja kornjača s dvije slomljene noge,
i sa slomljenim srcem.

Ti si ilegalni vatromet,
zajednički pad niz stubište,

Vožnja s probušenim gumama,
Igranje frizbija s oštricom za pilu.

Ljubiti te je pasti kroz prozor trideset i sedmog kata
i eksplodirati u oblak crvenperka i spustiti se na tlo s ustima punim perja.

A kada te ne mogu ljubiti,
pokušavam pronaći statički elektricitet u svom stanu.

Petljam po utičnicama,
mijenjam žarulje zubima,
i pohvatam se sa tosterom.

I znam da se družimo tek dva tjedna
ali kada me ljubiš ne sjećam se svog srednjeg imena,
ni koje mi je lijevo stopalo.

Dodi večeras,
vući ćemo se po stanu u čarapama
i približavati usnama
poput tektonskih ploča sazdanih od... mačića.

Atticus

Does the sun promise to shine?
No, but it will,
even behind the darkest clouds it will,
and no promise
will make it shine longer or brighter,
for that is its fate,
to burn until it can burn no more.
So, to love you is not my promise,
it is my fate,
to burn for you
until I can burn no more.

Ivana Bošnjak

Obećava li sunce da će sjati?
Ne, ali će ipak sjati,
čak iza najtamnijih oblaka će sjati,
i nikakvo obećanje
neće učiniti da sja duže ili sjajnije,
jer to je njegova sudbina,
gorjeti sve dok više ne bude moglo gorjeti.
Isto tako, voljeti tebe nije moje obećanje,
to je moja sudbina,
gorjeti za tebe
sve dok više ne budem mogao gorjeti.

Atticus

She
conquered
her
demons
and
wore
her
Scars

like
wings.

Ivana Bošnjak

Ona je
porazila
svoje
demone

i
nosila
svoje
Ožiljke

umjesto
krila.

When I die,
I want to fall in my bed exhausted,
covered in scars,
stories buzzing in my head
of memories and inside jokes
from a lifetime of misadventure—
my broken bones barely healed,
my weathered skin and matted hair,
a body running on fumes—
And I want to lay there,
a room full of grandchildren,
minds alive with curiosity
for a world begging to be explored—
and a beautiful wife
with soft hands in mine,
who will look at me
and smile
because she knows me best,
and as her tears
sparkles in my eyes,

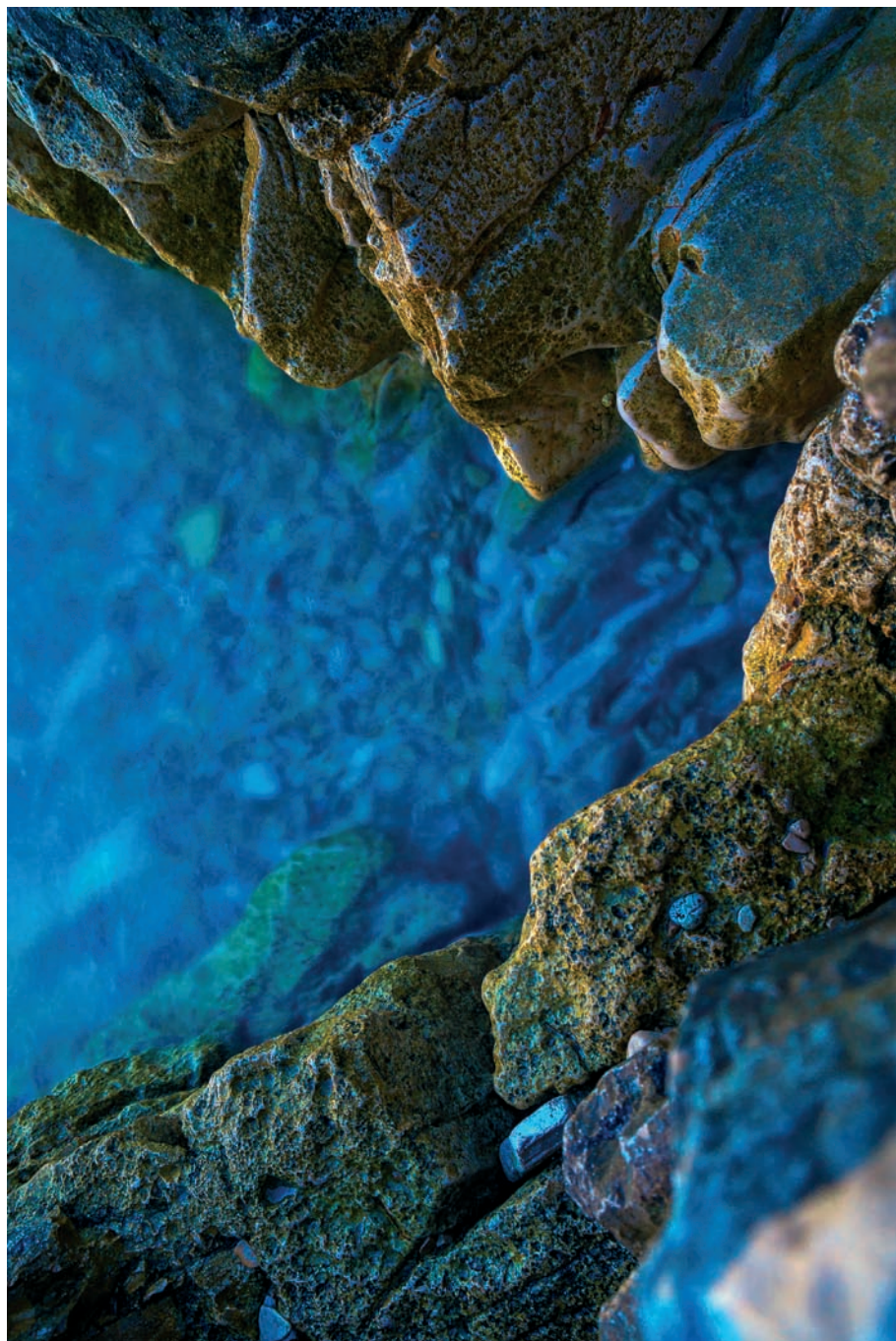
she will squeeze my hand
as I leave
on one last adventure.

Ivana Bošnjak

Kada budem umirao,
želim pasti u krevet iscrpljen,
prekriven ožiljcima,
dok mi priče prolaze kroz glavu
o uspomenama i samo meni znanim šalama
iz života punog nezgoda –
moje slomljene kosti jedva zarasle,
moja istrošena koža i razbarušena kosa,
tijelo na rezervi –
I želim ležati ondje,
u sobi punoj unuka,
umova punih znatiželje,
za svijet koji jedva čeka da bude istražen –
i s prekrasnom ženom
i njenim mekanim rukama u mojima,
koja će me gledati
i nasmiješiti mi se
jer me ona poznaje najbolje,
i dok njezine suze
blistaju u mojim očima,

stisnut će mi ruku
dok odlazim
na posljednju pustolovinu.

VIZUALNA UMJETNOST / VISUAL ARTS

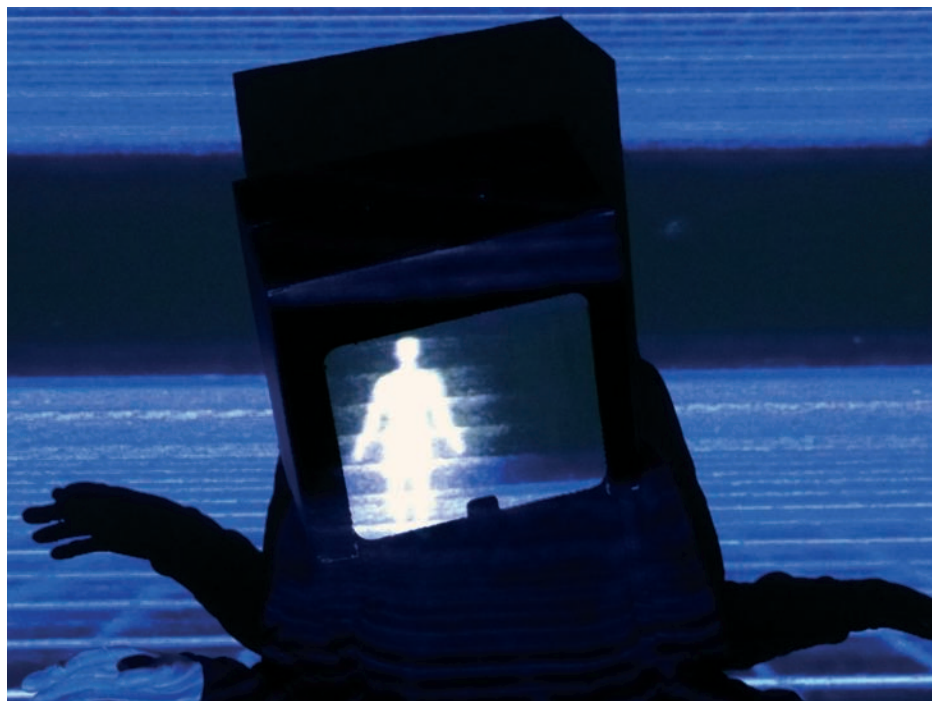

Marina Krištofić (Marinksy), *Portret nakon tuširanja*

Marina Krištofić (Marinksy), *Nastavi vrtjeti bulabop*

Nicol Načinović

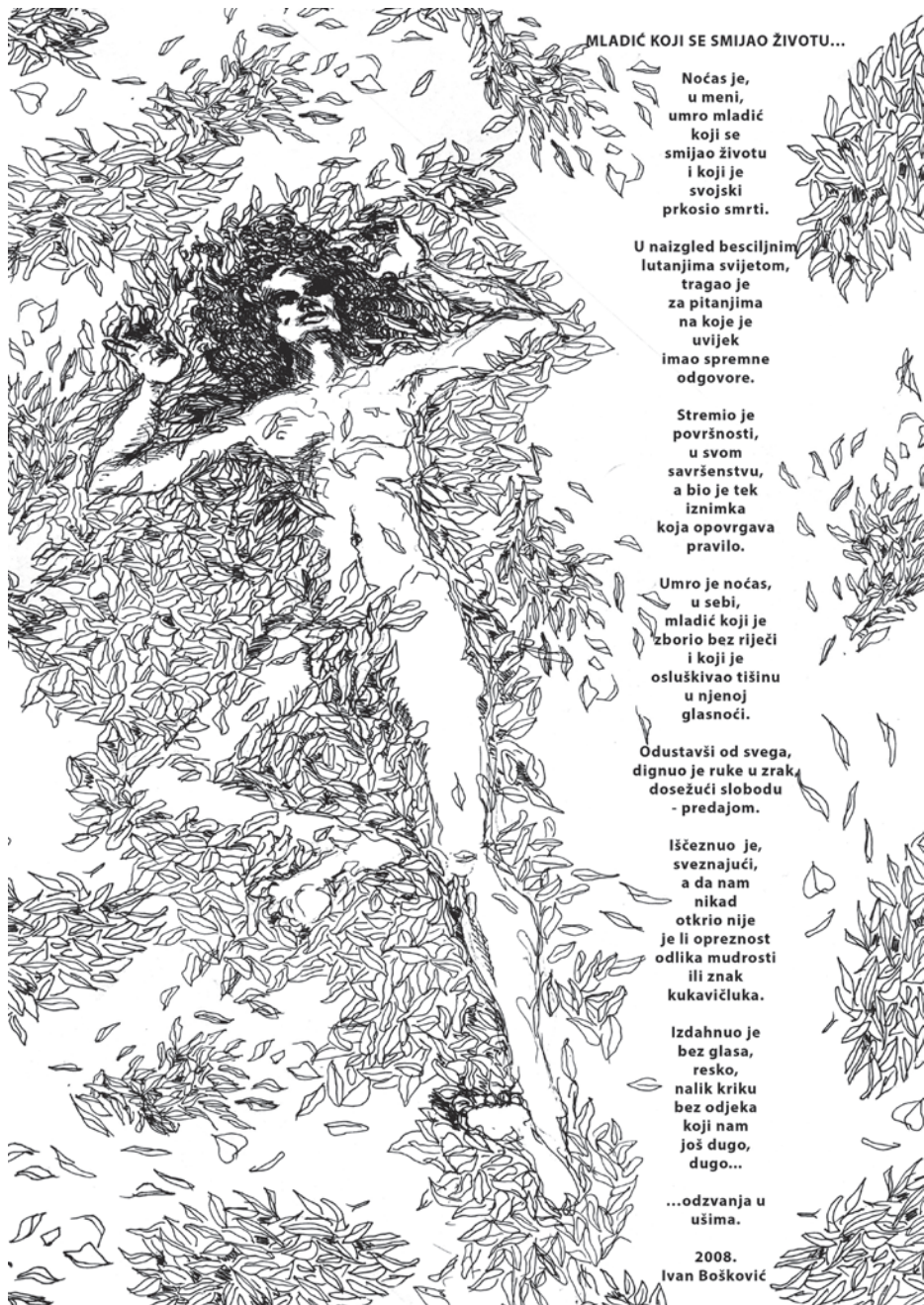
Marija Kondres, *Petting zoo*

Tomislav Šilipetar, *Wonderer*

Sunčana Brkulj

MLADIĆ KOJI SE SMIJAO ŽIVOTU...

Noćas je,
u meni,
umro mladić
koji se
smijao životu
i koji je
svojski
prkosio smrti.

U naizgled besciljnim
lutanjima svijetom,
tragao je
za pitanjima
na koje je
u uvijek
imao spremne
odgovore.

Stremio je
površnosti,
u svom
savršenstvu,
a bio je tek
iznimka
koja opovrgava
pravilo.

Umro je noćas,
u sebi,
mladić koji je
zborio bez riječi
i koji je
osluškivao tišinu
u njenoj
glasnoći.

Odustavši od svega,
dignuo je ruke u zrak,
dosežući slobodu
- predajom.

Iščeznuo je,
sveznajući,
a da nam
nikad
otkrio nije
je li opreznost
odlika mudrosti
ili znak
kukavičluka.

Izdahnuo je
bez glasa,
resko,
nalik krik
bez odjeka
koji nam
još dugo,
dugo...

...odzvanja u
ušima.

2008.
Ivan Bošković

Višnja Laginja

Ak. godina 2018./2019.

**Časopis za književnost i kulturu
studenata Filozofskog fakulteta u Splitu**

**SŽ
T**

ISSN 1845-6588